

Työpajojen ja työryhmien tulokset, kestävän kehityksen
asiantuntijapaneelin kärjet sekä kansalaisjärjestöjen suositukset
liittyen Agenda2030 toteuttamiseen ja sen painopisteisiin
Suomessa

YHTEENVETO
Tammikuu 2017

Kestävän kehityksen toimikunnan ja kehityspoliittisen toimikunnan yhteistyöpajan 7.10.2016 tulosaineistot	2
Kansalaisyhteiskunnan suositukset Suomen Agenda 2030 -toimintaohjelmaan (22.9.2016)	11
SAK:n kansallista Agenda2030 toimeenpanoa käsittelevän työpajan 24.8.2016 tulosaineisto	20
Kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli: Viisi kärkeä kestävämpään kehitykseen (20.12.2016)	26
Työryhmäraportti: Ehdotus Agenda2030 kansallisen toteutuksen toimintamalleiksi (3.10.2016)	35

Kestävän kehityksen toimikunnan ja kehityspoliittisen toimikunnan yhteistyöpajan 7.10.2016 tulosaineistot

Kattoteema/asia (tähän ainakin kaikki ne asiat jotka saaneet yhdenkin keltaisen tarran)	Kattoteeman alle sijoittuvia asioita, luonnehdintoja jne.	Ryhmä	Kytkeä muihin aiheisiin (tässä noteerataan niitä asioita joilla vihreä tarran)
Kiertotalous	Todellinen ja toimiva	Työ ja talous	+
<i>Kiertotalous, Nature based solutions</i>		Työ ja talous	++
Osaamisen siirtyminen ja jakautuminen, elinikäinen oppiminen	Työssäoppiminen ja koulutautuminen Opettajien yrittäjyysosaamisen lisääminen <i>Koulutuksessa lisää yritysyhteistyötä</i> <i>Osaaminen ja koulutukseen panostaminen</i> <i>Yrittäjyyteen valmistaminen</i>	Työ ja talous	
Maahanmuuttajien integrointi yhteiskuntaan	<i>Muuttoliikkeen myötä on saatu tekijät niille aloille joilla työvoimapulaa</i>	Työ ja talous	
Osaamisen siirtäminen ja jakaminen	Open innovation -toiminnan globalisoiminen <i>Innovaatorahoitus ja muu mahdollistaminen; teknologia- ja innovaatorahoitus painottuu vahvasti ilmastonmuutoksen ehkäisemiseen</i>	Työ ja talous	+
Yritysten työllistämisedellytysten tukeminen ja helpottaminen		Työ ja talous	
Digitaalinen vallankumous	Digitaalisuus hallussa kaikilla, digiliiketoiminta	Työ ja talous	+
Työn käsitteellinen uudistaminen -> uusi käsitys siitä mikä on työtä työn tekijän näkökulmasta Työ on jaettu uudestaan	<i>Työn käsite muuttuu</i> <i>Työsuhteiden tasa-arvoisuus (0-sopimukset, vuokratyö)</i> <i>Itsensä työllistäjien toimeentuloturva ja</i>	Työ ja talous	+

/uusin perustein ja se jakautuu tasaisesti kaikille	<i>tasapuolinen kohtelu</i>		
Yritysten yhteiskuntavastuuajattelun ja toiminnan valtavirtaistuminen (keke defaultina)		Työ ja talous	
Talouden näkeminen uusissa dimensioissa (ei vain raha- ja vaihdantataloutta)		Työ ja talous	
<i>Menestykselle ja elintasolle on muitakin mittareita kuin BKT</i>	<i>Ekologinen kasvu</i>	Työ ja talous	+
<i>Työpaikkoja koko Suomeen, ei vain kasvukeskuksiin</i>		Työ ja talous	+
<i>Suomen talouden kasvu on kestävä ja todellista</i>		Työ ja talous	+
Yritysten kv-veronkiertoa ei ole + kv. vastuullisuus		Työ ja talous	
Suomi on onnistunut vaikuttamaan siihen että kaikilla maailmassa on säällinen työ		Työ ja talous	
Eri ikäryhmien ja erityisryhmien syrjäytymiseen saatu ratkaisu	Nuorisotyöttömyys poistettu	Työ ja talous	++
Suomen talous on noussut kasvuun ja edistää kestävä kehitystä		Työ ja talous	
Teknologia- ja innovaatorahoitus painottuu voimakkaasti ilmastonmuutoksen ehkäisemiseen		Työ ja talous	++
Arvokas vanhuus	Asuminen, yksinäisyys, toimeentulo, liikkuminen, osallistuminen	Hyvinvointi ja osallisuus	
Turvattu lapsuus kaikille	Varhaiskasvatus, neuvola, toimeentulo, perheiden vastuu, kiva koulu	Hyvinvointi ja osallisuus	
Nuorten kansalaistaidot, yhteisöllisyys, aikuisia mukaan, syrjäytymisen ehkäisy, nuoret mukaan tasa-arvoisina päätöksentekoon nuorisotyöttömyys poistettu		Hyvinvointi ja osallisuus	+ ++

0,7 % LCD		Hyvinvointi ja osallisuus	+
Ihmisoikeudet kasvatukseen, aktiivinen vastuullinen kansalaisuus		Hyvinvointi ja osallisuus	
Suomi edistää syrjimättömyyttä ja ihmisoik sopimusten noudattamista		Hyvinvointi ja osallisuus	+
Kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen		Hyvinvointi ja osallisuus	
Tasa-arvoinen koulutus keh pol painopiste, naiset ja tytöt		Hyvinvointi ja osallisuus	++ mutta ei keltaista
Koulutus	<ul style="list-style-type: none"> - Koulutuksen epätasa-arvoinen kehitys on estettävä; kaikilla on oltava mahdollisuus päästä koulutuksen paikasta, iästä ja varallisuudesta riippumatta. - Elinikäinen oppiminen ("life-long") on oleellista, samoin "life-wide" learning. - On varmistettava, että kaikki kansalaiset saavat ymmärryksen ja tiedon kestävän kehityksen tavoitteista ja toiminnasta, ml. opetushenkilöstö. - Koulutuksen ja osaamisen kautta kestävä kehitys voi olla mukana jokaisen arjessa. - Yhteys moniin (kaikkiin) muihin SDG'eihin on ilmeinen. 	Hyvinvointi ja osallisuus	+++
Osallisuus (yksilö/kukaan ei saa jäädä yksin)	<ul style="list-style-type: none"> - Kukaan ei saa jäädä yhteiskunnan ja yhteisöjen ulkopuolelle. - Myös nuorten syrjäytyminen on ehkäistävä – liittyy myös nuorisotyöttömyyden ehkäisyyn ("Etsivä nuorisotyö" ja "Nuorisotakuu" eräinä keinoina). - Pakolaiset ja muut ryhmät on myös saatava mukaan yhteiskuntaan; ei vihapuhetta, ei rasismia; radikalisoituminen ehkäistään osallisuudella. 	Hyvinvointi ja osallisuus	++

	<ul style="list-style-type: none"> - Harrastustoiminnan vahvistaminen (kulttuuri- ulottuvuus) on tärkeää. - Ihmisten on myös osattava oppia auttamaan toisiaan ja itseään – eli osata toimia yhteiskunnassa yhteiseksi hyväksi, osattava hakea apua, kun tarvitsee (esim. terveyspalvelut), ja tunnettava yhteiskunta, sen toimivuus. - Koulutuksella vaikutusta tässäkin kaikessa. 		
Hyvinvoinnin kokeminen ja mittaaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Hyvinvointia ei tule mitata vain BKT:lla, vaan on osattava ottaa mukaan muitakin mittareita – ns. subjektiivinen hyvinvointi mukaan. Tämä ajattelun "murros" on osin meneillään. - Ihmisten "todelliset" tarpeet on otettava huomioon ja mitattava. Oltava muutakin kuin vain talouskasvu hyvinvoinnin käsitteenä. "Ihmisen kokoinen hyvinvointi". "Jokaisella ihmisellä on oltava hyvä olla henkisesti ja fyysisesti." - On uskallettava kokeilla uusia tapoja lähestyä hyvinvoinnin saavuttamista. - On oltava myös "tila" ja mahdollisuus rohkeaan keskusteluun. 	Hyvinvointi ja osallisuus	
Tasa-arvo kunniaan		Hyvinvointi ja osallisuus	<ul style="list-style-type: none"> - Sukupuolten, sukupolvien, etnisten ryhmien, perheiden, jne. välillä. - Sukupolvien välinen tasa-arvo liittyy mm. ilmastonmuutoksen torjuntaan. Turvaammeko seuraavan sukupolven tasa-arvoisen aseman/ lähtökohdan elämään?

Sivistisyhteiskunta / sivistysajattelu	<ul style="list-style-type: none"> - Suomalaiset ovat tulevaisuudessa aktiivisia ja harrastavat kulttuuria ja liikuntaa. - Kulttuuri ymmärretään ja hyödynnetään syrjäytymisen ehkäisykeinona ja hyvinvoinninluojana. - Kulttuurialat työllistävät. 	Hyvinvointi ja osallisuus	
Globaalivastuu	<ul style="list-style-type: none"> - Suomi omaksuu ja kantaa globaalin vastuunsa. - Myös suomalaisten yksilöinä on opittava ymmärtämään olevansa osa globaalia kokonaisuutta. - Globaali vastakkainasettelu on loputtava ja "aserahat käytettävä köyhyyden poistamiseen". 	Hyvinvointi ja osallisuus	
Hiilineutraali talous - talous perustuu uusiutuviin luonnonvaroihin, uusiutuviin perustuva energijärjestelmä	Hiilineutraali rakentaminen	Ilmasto-resurssikulutus	
uusiutuva energia 100 %	Suomen koko energiantarpeesta katetaan uusiutuvilla suurin osa. Sähköautojen määrä on saavuttanut 1/3 autokannasta – vähäpäästöinen liikenne/liikkuminen. Uusia energialähteitä kuten geoterminen otettu käyttöön – hajautettu	Ilmasto-resurssikulutus	+++ (tärkein tässä ryhmässä)
Kiertotalous, teolliset symbioosit, kaikki kiertää,	Kiertotalouden toimeenpano, skaalautuminen, Suomesta kiertotalousyhteiskunta	Ilmasto-resurssikulutus	+++
Julkisen sektorin hankinnat kestävän kehityksen kriteerein, tavarat ja palvelut	Vastuulliset hankintaketjut	Ilmasto-resurssikulutus	++
Älykkäät järjestelmät liikkumiseen ja energiaan, digitalisaation täysimääräinen hyödynnys toimintatavoissa t&k	Älykäs energijärjestelmä niin tuotanto kuin kulutus T&K Sharing economy Digi on mahdollistaja aineettomaan talouteen	Ilmasto-resurssikulutus	+

Positiivisen asenteen istuttaminen jokaiselle sektorille	Kestävä kehitys on mahdollisuus, ei uhka. PK yrityksille osaamista/ neuvontaa lisää samoin työntekijäpuolelle, jatkuvan oppimisen ja kehittymisen asia kaikilla	Ilmasto-resurssikulutus	
Vastuullinen kuluttajuus ja erityisesti ruoka		Ilmasto-resurssikulutus	
Tavoitetila vuonna 2030 Pariisin sopimuksen toimeenpano edennyt suunnitelmien mukaan (toimeenpanossa otetaan huomioon myös biodiversiteettisopimus)		Ilmasto-resurssikulutus	Tainan ryhmän ultimate tulema
Hiiletön Suomi ja vanhentuva kapasiteetti on korvattu uusiutuvalla energialla	<ul style="list-style-type: none"> - valtio ohjaa kestävää kulutusta; - vihreä sähkö on 'default asetus'; - fossiilisista polttoaineista luopuminen on edistynyt niin, että niistä luovutaan kokonaan ennen vuotta 2050; - kotitalouksissa on hajautettua energiantuotantoa laajassa mitassa; - aurinkoenergia kotitalouksissa ja kaikkien julkisten rakennusten energianlähteenä; - geotermien energia merkittävässä osassa energian tuotannossa; - uusia innovaatioita mm. levät ja energian varastointi; - jäte-energia tehokkaassa hyötykäytössä; - elämme biokaasu- ja vetytaloutta – polttokennot laajamittaisesti käytössä ja paikalliset biokaasuratkaisut laajenevat; - liikenteen päästöt ovat radikaalisti vähentyneet (mm. digitalisaatio ja jakamistalous muuttavat liikkumista, sähköbussit ovat valtavirtaa kaupunkien joukkoliikenteessä, sähköautojen osuus 	Ilmasto-resurssikulutus	

	<ul style="list-style-type: none"> liikenteessä on merkittävä); - uudet rakennukset ovat energiatehokkaita ja vanhoja remontoidaan 		
Jokainen kunta on sitoutunut olemaan ilmastoneutraali ennen vuotta 2050	<ul style="list-style-type: none"> - kestävän kehityksen periaatteet valtavirtaistetaan talous-suunnitteluun ja integroidaan tulo- ja menoarvioihin; - kestävän kehityksen koulutus päiväkodeista alkaen; - kuntien investoinneissa suositetaan energiamurrosta vauhdittavia ratkaisuja; - kestävät julkiset hankinnat valtavirtaa; - julkiset rakennukset satsaavat aurinkoenergiaan 	Ilmasto- resurssi- kulutus	
Vahvistettu ekologisesti kestävä maataloutta	<ul style="list-style-type: none"> - ruokahävikki on puolittunut; - suomalaiset syövät kestävästi ja mm. veropoliittisilla ratkaisuilla tuetaan kaikkien mahdollisuutta hankkia terveellistä ja ravitsevaa ruokaa; - uusia, perinteisiä proteiini-lähteitä korvaavia ravinnon-lähteitä on kehitetty; - maatalouden hiilensidonta on parantunut (ml. mittaustekniikkaa on kehitetty); - Suomi on profiloitunut kehitysyhteistyössä sekä globaalifoorumeilla kestävän ja hiilineutraalin ruokajärjestelmän tukijana (osa cleantechia) 	Ilmasto- resurssi- kulutus	
Kiertotalous toimii	<ul style="list-style-type: none"> - 'Suomen kiertotalous-roadmapin' toteutus asap; - Suomi vie kestäviä kokonaisratkaisuja (veden kestävä käyttö, ilman- ja maaperänpuhdistus) - kiertotalouskonseptit laajasti käytössä liiketoimintakonsepteissa ja kulutuksessa; - biotalouden ratkaisut korvaavat fossiilisia poltto- ja raaka-aineita; 	Ilmasto- resurssi- kulutus	

	<ul style="list-style-type: none"> - jätteiden kierrätyksen tavoitteet on saavutettu - haitallisten kemikaalien riskit ovat hallinnassa ja tuotteiden kierrätettävyyteen on kiinnitetty huomiota 		
	<p>Muita teemoja (joilla on kytkentöjä neljän teeman kärkeen):</p> <p>Ulkopolitiikka ja kehitysyhteistyö</p> <p>Kestävä kehitys määrittää Suomen kauppapolitiikkaa; Suomi on saavuttanut 0,7 %:n tavoitteen kestävän kehityksen saavuttamiseksi kehitysmaissa;</p> <p>Esteiden poistaminen naisten osallistumisessa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, koulutukseen (ml. seksuaalikasvatus ja -terveyspalvelut sekä oikeus päättää omasta seksuaalisuudesta) ja toimintaan (erityisesti kehitysmaissa)</p> <p>Tasa-arvon saavuttaminen teknologian käytössä</p> <p>Yksityiset rahoitusvirrat tukevat kestävää kehitystä</p>	Ilmasto-resurssikulutus	
Kestävä kaupungistuminen mahdollistetaan kaikille	<ul style="list-style-type: none"> - liikenne- ja kaavoitusratkaisut - lähiluonto kaikille - energiatehokas rakentaminen, terveelliset, turvalliset ja kestävät asunnot ja julkiset rakennukset 		
Biotalous on Suomen vahvuus	<ul style="list-style-type: none"> - Puurakentaminen on lisääntynyt kaupungeissa - luontopohjaiset ratkaisut ja ilmastomyönteiset tuotteet ovat lisääntyneet - luonnon monimuotoisuuden suojeleminen on luonteva osa suomalaisten luonnonvarayritysten liiketoimintamallia 		

Biodiversiteetin hupeneminen on pysäytetty			
Itämeren ja vesistöjen hyvä tila on saavutettu			
Koulutus, tieto ja osaaminen on valjastettu tukemaan elinikäistä oppimista, asennemuutosta hyvään elämään, suvaitsevaisuuteen ja kestäviin elämäntapoihin sekä kestävästä kehitystä edistävää liiketoimintaa ja työllisyyttä; ihmisarvoinen työ normiksi			
Kaikissa julkisissa hankinnoissa on otettu huomioon kestävä kehitys			
Ruokahävikin merkittävä vähentäminen sekä luomu- ja lähellä tuotetun ruuan ja kausituotteiden lisääminen			
Eriarvoisuuden vähentäminen yhteiskunnassa, erityisesti maahanmuuttajien integroiminen rakentavaksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa			
Resilienssin kasvattaminen: kansakunnan ja yhteisöjen kriisinkestävyyden vahvistaminen (ilmastonmuutos, talouden epävakaus jne.)			
Suomalaisten yritysten toiminta ja rahavirrat tukevat kestävästä kehitystä kansallisesti ja globaalisti			
Kestävä elinkeinotoiminta koko Suomessa	- Maatalouden lupa- ja tukijärjestelmä on uudistettu		

Kansalaisyhteiskunnan suositukset Suomen Agenda 2030 -toimintaohjelmaan (22.9.2016)

Kehitysyhteistyön kattojärjestö Kepa on koonnut kansalaisyhteiskunnan suositukset Suomen Agenda 2030 -toimintaohjelmaan. Suositukset laadittiin avoimissa työpajoissa, joihin osallistui asiantuntijoita 47:stä organisaatiosta. Seuraavat järjestöt ovat hyväksyneet suositukset kokonaisuudessaan: Kepa, Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry, Suomen luonnonsuojeluliitto, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi, Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio Valo/Olympiakomitea ja WWF Suomi.

Kansallisen ja paikallisen tason suosituksien laatimiseen osallistui edustajia seuraavista organisaatioista:

Amnesty International Suomen osasto (tavoite 5), Crisis Management Initiative CMI (tavoitteet 16 ja 17), EAPN-FIN - Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto (tavoitteet 1 ja 2), Ehkäisevä päihdetyö EHYT (tavoitteet 1 ja 2), Greenpeace Suomi (tavoitteet 7, 13 ja 14), Hämeenlinnan seudun luonnonsuojeluyhdistys (tavoite 6), Invalidiliitto (tavoitteet 11 ja 15), Kallion seurakunta (tavoite 10), Kirkkohallitus (tavoite 10), Kirkon Ulkomaanapu (tavoite 4), Kepa (tavoitteet 1-17), Käymäläseura Huussi (tavoite 6), Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK (tavoite 6), Marttaliitto (tavoitteet 1 ja 2), Naisasialiitto Unioni (tavoite 5), Naisjärjestöjen Keskusliitto (tavoite 5), Nytkis (tavoitteet 1-17), Pelastakaa Lapset (tavoitteet 16 ja 17), Plan International Suomi (tavoite 5), Siemenpuu (tavoite 12), SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry (tavoitteet 1-17), Suomen Akateemisten Naisten Liitto (tavoite 5), Suomen kirjastoseura (tavoitteet 1-17), Suomen luonnonsuojeluliitto (tavoitteet 1-17), Suomen Lähetysseura (tavoitteet 7, 12 ja 13), Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi (tavoitteet 1-17), Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOK (tavoite 4), Suomen Punainen Risti (tavoitteet 1-17), Suomen ruotsalainen kansanpuolue RKP (tavoite 5), Suomen UNICEF (tavoite 6), Suomen UN Women (tavoite 5), Suomen YK-nuoret (tavoite 5), Suomen YK-liitto (tavoitteet 1-17), Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL (tavoitteet 1-17), Suomen Ympäristökasvatuksen Seura (tavoitteet 4 ja 12), Työväen Sivistysliitto (tavoitteet 1-17), Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio Valo/Olympiakomitea (tavoitteet 1-17), Vihreät Naiset (tavoite 5), Väestöliitto (tavoitteet 1-17) sekä WWF Suomi (tavoitteet 12 ja 14).

Globaalin tason suosituksien laatimiseen osallistui edustajia seuraavista organisaatioista:

Diakonia-ammattikorkeakoulu (tavoitteet 4 ja 5), Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys (tavoitteet 1, 2, 4, 5, 9, 10, 16 ja 17), Kepa (tavoitteet 1-17), Kirkon Ulkomaanapu (tavoitteet 1, 2, 4, 5, 9, 16 ja 17), Käymäläseura Huussi (tavoitteet 3 ja 6), Maan Ystävät (tavoitteet 7, 13, 14 ja 15), Plan International Suomi (tavoitteet 4 ja 5), Psykologien Sosiaalinen Vastuu (tavoitteet 3 ja 6), Suomen Caritas (tavoitteet 7, 13, 14 ja 15), Suomen Kirjastoseura (tavoitteet 1, 2, 9, 16 ja 17), Suomen Lasten ja Nuorten Säätiö (tavoitteet 4 ja 5), Suomen luonnonsuojeluliitto (tavoitteet 7, 8, 11, 12, 13, 14 ja 15), Suomen Lähetysseura (tavoitteet 4, 5, 7, 13, 14 ja 15), Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi (tavoitteet 1, 2, 4, 5, 9, 16 ja 17), Suomen Opiskelijakuntien liitto SAMOK (tavoitteet 4 ja 5), Suomen Unicef (tavoitteet 8, 11 ja 12), Suomen UN Women (tavoitteet 4 ja 5), Suomen YK-liitto (tavoitteet 4, 5, 7, 13, 14 ja 15), Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL (tavoitteet 4 ja 5), Suomen Ympäristökasvatuksen Seura (tavoitteet 4 ja 5), Vammaiskumppanuus (tavoitteet 1, 2, 4, 5, 9, 10, 16 ja 17) sekä Väestöliitto (tavoitteet 3 ja 5).

Tavoite 1: Ei köyhyyttä

Kaikilla on oikeus ihmisarvoiseen toimeentuloon.

Globaali suositus: Suomen kehitysrahoituksen tulee kohdistua kaikkein köyhimmille ihmisille siten, että vähintään puolet Suomen kehitysyhteistyörahoituksesta suunnataan kaikkein vähiten kehittyneille maille. Äärimmäisen köyhyyden vähentäminen ja ihmisoikeuksien toteutuminen ovat Suomen kehityspolitiikan päätavoitteita, joiden on ohjattava kaikkea toimintaa. Suomen on tuettava inklusiivista köyhyyden vähentämisen politiikkaa ja kehitysmaiden sosiaaliturvaa.

Kansallinen suositus: Jotta Suomi saavuttaisi tavoitteen vähentää köyhyydessä elävien osuutta ainakin puolella, on tällä hetkellä köyhyys- ja syrjäytymisriskin alla olevien yli 900 000 henkilön elämisen edellytyksiä parannettava merkittävästi. Köyhyyden vähentäminen edellyttää määrätietoista yhteiskuntapolitiikkaa: työllisyyden parantamista ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämistä, kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon lisäämistä, vahvaa sosiaaliturvaa, tasa-arvoista koulutusta ja perusturvan tason nostamista. Riittävän perustulon käyttöönotto vähentäisi köyhyyttä. Köyhyytilastot on esitettävä sukupuoli- ja ikäsensitiivisesti.

Paikallinen suositus: Suomessa perustuslaki takaa kaikille oikeuden perustoimeentuloon ja riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Kuntien ja maakuntien on taattava, että laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat yhtäläisesti kaikkien saatavilla. Asiakasmaksut ja omavastuut eivät saa estää tai vaikeuttaa palveluiden saatavuutta.

Tavoite 2: Ei nälkää

Kaikilla ihmisillä on oikeus riittävään, turvalliseen ja ravitsevaan ruokaan. Paikallinen ruuantuotanto tukee kestävää kehitystä.

Globaali suositus: Kehitysmaiden pienviljelijöiden ja maankäyttöoikeuksien tukeminen on ensisijaista ruokaturvan ja kestäväen maatalouden kehittämisessä. Tässä tulee hyödyntää suomalaisten kansalaisjärjestöjen vahvaa osaamista. Suomen tulee ajaa reiluja, ruokaturvaa vahvistavia kaupan sääntöjä osana kaikkia kansainvälisiä neuvotteluja.

Kansallinen suositus: Veropoliittisilla ratkaisuilla on tuettava kaikkien mahdollisuutta hankkia terveellistä ja ravitsevaa ruokaa. Ekologisesti kestävää maataloutta, lähituotantoa ja ruokahävikin vähentämistä tulee vahvistaa. Suomeen on laadittava laki, joka velvoittaa luovuttamaan myynnistä poistetut syömäkelpoiset elintarvikkeet voittoa tavoittelemattomille tahoille ruokajakelua varten.

Paikallinen suositus: Kuntien ja maakuntien on huolehdittava, että esimerkiksi oppilaitoksissa ja vanhainkodeissa käyttämättä jäävä ruoka jaetaan hyötykäyttöön. Kuntien ja maakuntien on tuettava myös elinkeinoelämää ja kansalaisyhteiskuntaa ylijäämäruoan jakelussa. Kuntien on noudatettava joukkoruokailussa valtakunnallisia ravitsemussuosituksia. Kouluissa ja päiväkodeissa on ohjattava eettisiin ruokavalintoihin.

Tavoite 3: Terveyttä ja hyvinvointia

Fyysisen ja mielenterveyden edistäminen on kestäväen kehityksen edellytys.

Globaali suositus: Suomen on tuettava kansalaisjärjestöjen työtä terveyden edistämiseksi, joka on merkittävä tapa tukea kouluttautumista, työkykyä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Suomi on yksi harvoista maista, joka on edistänyt seksuaali- ja lisääntymisterveyttä globaalisti. Suomen tulee jatkossakin puhua vahvasti näiden asioiden puolesta kansainvälisillä areenoilla ja pitää esillä myös seksuaalioikeuksia.

Kansallinen suositus: Saavuttaaksemme kattavat, laadukkaat ja tasa-arvoiset sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille on tehtävä poikkihallinnollista verkosto- ja yhteistyötä. Aktiivisen elämäntavan edistäminen koko ihmisen elämänkaaren ajan luo hyvinvointia ja ennaltaehkäisee sairauksia. Ennaltaehkäisyyn ja kannustimiin suunnatun julkisen rahoituksen määrää on lisättävä. Päätöksenteon pohjana on käytettävä tietoa koetusta hyvinvoinnista.

Paikallinen suositus: Kunnan tulee taata hyvinvointistrategiassaan aktiivisen elämäntavan edellytykset esimerkiksi tarjoamalla liikunta- ja kulttuuripalveluja ja olosuhteita. Kunnan on myös kannustettava asukkaita ja yhteisöjä oman hyvinvointinsa edistämiseen. Elintaso- ja mielenterveys-sairauksien, päihteiden väärinkäytön ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy vaativat nopeaa reagointia ja sukupuolisensitiivistä lähestymistapaa.

Tavoite 4: Hyvä koulutus

Tasa-arvoinen ja saavutettava koulutus on yhteiskunnallisen vakauden ja kehityksen kulmakivi. Laadukas koulutus on muidenkin kehitystavoitteiden toteutumisen edellytys ja siksi siihen on tärkeä panostaa.

Globaali suositus: Laadukkaan koulutuksen kehittäminen on Suomen vahvuus, joka tulee nostaa yhdeksi kehityspolitiikan painopisteeksi. Koulutuksen laadun kehittämisessä tulee huomioida inklusiivisuus ja elinikäisen oppimisen mahdollisuudet. Koulutuksen tulee tukea osallisuutta ja kestävästä kehityksestä edistäviä globaaleja kansalaistaitoja.

Kansallinen suositus: Suomen on turvattava kaikille tasa-arvoinen, avoin, laadukas ja maksuton koulutus ja resurssit korkean osaamisen ja hyvinvoinnin saavuttamiseksi. Taloudellisen tuen on oltava riittävää, jotta yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella toteutuvat. Kasvavan vieraskielisen väestön koulutuksen esteitä on purettava ja opiskelun kansainvälistymistä lisättävä. Non-formaalien oppimisen ja digitalisaation merkitys tulee tunnustaa entistä vahvemmin.

Paikallinen suositus: Kaikille on taattava yhdenvertainen pääsy laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, perusopetukseen sekä kirjasto- ja kulttuuripalveluihin asuinpaikasta riippumatta. Opetussuunnitelmien perusteiden painotukset, kuten kestävä elämäntavan ja osallisuuden edistäminen, sukupuolisensitiivinen kasvatus ja ihmisoikeudet on huomioitava varhaiskasvatuksen ja koulutuksen suunnitelmissa ja toteutuksessa sekä täydennyskoulutuksessa.

Tavoite 5: Sukupuolten tasa-arvo

Sukupuolten tasa-arvon tulee näkyä läpileikkaavasti kaikkien kestävä kehityksen tavoitteiden toteutuksessa.

Globaali suositus: Suomen sitoutuminen sukupuolten tasa-arvon sekä naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämiseen kaikessa kehityspolitiikassa on toimeenpantava käytännössä ja sen toteutumista on seurattava ja arvioitava. Tasa-arvo on otettava huomioon johdonmukaisesti kaikissa kehitysyhteistyön rahoitusmuodoissa, mukaan lukien yritysrahoituksessa. Kansalaisyhteiskunnan rooli pitkäaikaisessa tasa-arvotyössä on tunnustettava ja sille on kohdistettava tarpeelliset resurssit.

Kansallinen suositus: YK:n naisten oikeuksien sopimus velvoittaa Suomea edistämään tasa-arvoa aktiivisella toiminnalla ja seurannalla. Yhteiskunnallisessa päätöksenteossa sukupuolivaikutukset tulee arvioida etukäteen sekä raportoida niistä julkisesti. Tarvitaan myös lainsäädäntöuudistuksia kuten perhevapaajärjestelmän uudistaminen 6+6 +6-mallin mukaisesti isille korvamerkittyjä vapaita

lisäten, seksuaalirikoslainsäädännön uudistus Istanbulin sopimuksen mukaisesti sekä translain uudistus sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeuksien toteuttamiseksi. Myös vain miehille pakollista yleistä asevelvollisuutta tulee tarkastella kriittisesti.

Paikallinen suositus: Monet kansainväliset sopimukset ja Suomen lainsäädäntö velvoittavat kuntia toteuttamaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta toiminnassaan. Siksi on välttämätöntä, että kaikessa kunnallisessa päätöksenteossa arvioidaan sukupuolivaikutukset ja toimitaan tasa-arvokehityksen turvaamiseksi. Kunnat ovat merkittävä naisvaltaisten matalapalkka-alojen työnantaja. Lisäksi kunnilla on ratkaiseva rooli naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyössä. Kunnat myös järjestävät varhaiskasvatusta ja koulutusta, joka parhaimmillaan purkaa suomalaisen koulutusjärjestelmän sukupuolisegregaatiota ja vaikuttaa asenneilmapiiriin.

Tavoite 6: Puhdas vesi ja sanitaatio

Puhtaan veden ja kestäväen sanitaation tasa-arvoinen saavutettavuus on ihmisoikeus ja kaiken kehityksen perusta.

Globaali suositus: Suomi on vahva vesi- ja sanitaatioalan osaaja. Järjestöjen paikallistuntemus ja oikeusperustainen lähestymistapa edistävät kestävien tuloksien saavuttamista ja vahvistavat myös alan yritysten onnistumismahdollisuuksia kehitysmaissa.

Kansallinen suositus: Jätevesien puhdistusteknologiaa ja valmiutta vastata vesihuollon poikkeus-tiloihin tulee parantaa. Lainsäädännöllä täytyy varmistaa riittävä vesiensuojelun taso, jossa huomioidaan erityisesti jätevesien ja maatalouden vaikutus vesien laatuun sekä mahdollistetaan turvallinen ja käyttökelpoinen ravinteiden kierrätys. Jätevesien ja ravinteiden kierrätykseen liittyvän tutkimuksen resursointi on taattava. Kannustimien kautta tulee lisätä veden käytön tehostamista ja kierrätyksen lisäämistä kotitalouksissa ja teollisuudessa.

Paikallinen suositus: Talous- ja teollisuusveden säästämiseen ja kierrättämiseen liittyvää tietoisuutta on lisättävä. Lämpimän veden käyttöä on rajoitettava energiankulutuksen vähentämiseksi ja kuivakäymälöiden käyttöön on kannustettava. Paikallistasolla on edistettävä resurssitehokkaiden hajautettujen vesi- ja jätevesijärjestelmien käyttöä. Jätevedenpuhdistamojen kapasiteetin tulee olla kunnossa niin, että ohjuoksutuksia ei tapahdu.

Tavoite 7: Edullista ja puhdasta energiaa

Ilmastokatastrofi ja luonnonvarojen ehtyminen nostavat energiatehokkuuden, energian säästön ja kestäväen uusiutuvan energian käytön elintärkeiksi.

Globaali suositus: Suomi on energiateknologian osaaja. On tärkeää, että toimintamme vahvistaa paikallista osaamista sekä turvaa energiapalveluiden saannin kestävästi ympäristöä ja paikallista kulttuuria kunnioittaen. Suomen on edistettävä puhtaan energian oikeudenmukaista saatavuutta, joka tukee kaikkein köyhimpien koulutusta, toimeentuloedellytyksiä, terveyttä ja tasa-arvoa.

Kansallinen suositus: Suomessa on vahva energiateknologinen potentiaali. Suomen on tuettava kokonaisvaltaista järjestelmätason muutosta ja kehitettävä ratkaisuja esimerkiksi sille, että korkeita osuuksia uusiutuvaa energiaa voidaan integroida sähköverkkoihin. Energiansäästön lisäämiseen kaikilla kulutuksen tasoilla tarvitaan sekä taloudellisia kannusteita että sääntelyä.

Paikallinen suositus: Kuntien tulee vahvistaa energiakansalaisuutta viestinnän, ohjauskeinojen ja palvelujen kautta. Kannustimet pienenergian tuotannolle vahvistavat paikallistaloutta ja edistävät järjestelmämuutosta. Kuntien investoinneissa ja hankinnoissa tulee suosia energiamurrosta vauhdittavia ratkaisuja.

Tavoite 8: Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua

Kestävä talous on perusta ihmisten toimeentulolle ja hyvinvoinnille. Nuorten työllistäminen on yksi kestävä kehityksen edellytyksistä kaikkialla maailmassa.

Globaali suositus: Suomessa on perinteisesti vahvat työelämäoikeudet ja meille on luontevaa tukea säällisen ja ihmisarvoisen työn edellytyksiä globaalisti. Kehitysmaiden omistajuutta tulee kunnioittaa esimerkiksi tukemalla paikallista pienyrittäjyyttä ja kestäviä innovaatioita sekä tarjoamalla toimivia rahoitusmuotoja.

Kansallinen suositus: Kestävän toimeentulon turvaamiseksi yhteiskunnan on pystyttävä ennakoimaan työelämän jatkuva muutos ja eriarvoistumiskehitys. Palkkaerojen kasvun ja työolosuhteiden eriytymisen estäminen on ensiarvoisen tärkeää niin lainsäädäntötyössä kuin työehtosopimuksissa. Riittävää toimeentuloa, työssä jaksamista, elinikäistä oppimista ja edellytyksiä siirtyä työstä ja toimenkuvasta toiseen on tuettava joustavilla tukirakenteilla, huomioiden myös osatyökykyiset sekä osa-aikaisissa ja epävarmoissa työsuhteissa olevat. Perhevapaiden kustannusten kasaantumista äitien työnantajille on purettava sekä sukupuolten välistä palkkaeroa on kavennettava johdonmukaisin toimin.

Paikallinen suositus: Kuntien tulee käyttää täysimääräisesti mahdollisuutensa tukea maahanmuuttajataustaisten henkilöiden työllistymistä ja työoikeuksien toteutumista muun muassa lisäämällä työnantajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Kunnat voivat tukea uudenlaista itsensä työllistämistä esimerkiksi tarjoamalla verkostoitumismahdollisuuksia ja toimitiloja. Työvoimapalveluiden käyttäjien yhdenvertainen kohtelu on taattava tiedonvaihdoilla, uraneuvonnalla ja koulutuksella.

Tavoite 9: Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja

Yhtäläinen ja universaali tiedon saatavuus tuo ihmisten potentiaalin yhteiskuntien käyttöön.

Globaali suositus: Suomi on innovaatioiden ja uuden teknologian kehittämisen yhteiskunta. Meillä on hyvät edellytykset tukea kehitysmaiden omaa pienyrittäjyyttä, innovaatioita ja perusinfrastruktuuria. Infrastruktuurin ja tiedonsaannin kehittämisen tulee ensisijaisesti vähentää eriarvoisuutta ja olla kaikille saavutettavaa ja kestävä.

Kansallinen suositus: Hyvinvointiyhteiskunnan uudistamisessa uusien, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävien innovaatioiden kehittäminen on avainasemassa. Kestävän tutkimuksen hyödyntäminen päätöksenteossa, tuotekehittelyssä ja teollisuuden uudistamisessa vaatii riittävää resursointia koulutukseen ja tieteeseen sekä tukea monialaiselle yhteistyölle.

Paikallinen suositus: Kuntien ja aluehallinnon on tuettava kestävä kehitystä edistäviä innovaatioita ja teollisuutta esimerkiksi kaavoituksella. Muun muassa kaivannaisteollisuuteen liittyvissä lupaasioissa on toteutettava yhdenmukaisia, ekologisesti kestäviä käytäntöjä. Teollisuushankkeita käsittelevien ja valvovien paikallisviranomaisten resurssit ja riittävä osaaminen on taattava. Samalla on turvattava riippumattomuus elinkeinoelämän intresseistä. Teollisuushankkeiden tiedot on tuotava avoimesti kansalaisten kommentoitavaksi.

Tavoite 10: Eriarvoisuuden vähentäminen

Lisääntyvä eriarvoisuus ja eri ihmisryhmien syrjintä ovat aikamme suurimpia haasteita.

Globaali suositus: Suomi on edelläkävijä vammaisten oikeuksien edistämässä kansainvälisesti. Suomen tulee edistää kaikkea syrjimättömyyttä ja ihmisoikeussopimusten noudattamista. Globaalia eriarvoisuutta on vähennettävä rahoitusmarkkinoiden paremmalla sääntelyllä ja valvonnalla. Kaikkien maiden tasa-arvoinen osallistuminen kansainväliseen päätöksentekoon on taattava.

Kansallinen suositus: Eriarvoisuuden kokemusta lisää se, että ihmisen arvo mitataan taloudellisilla indikaattoreilla ja tuottavuudella. Valtion on turvattava kaikille ihmisille perustuslain takaama yhdenvertainen kohtelu. Syrjintävaarassa olevien ihmisten oikeuksien toteuttamista on arvioitava. Kaikilla ihmisillä on oltava oikeus perheeseen. Yksinelävien, yksinhuoltajaperheiden, omaishoitajien ja eläkeläisten asemaa on parannettava lainsäädännöllä. Alimpaan tuloiluokkaan kuuluvien ihmisten eliniän odotetta on nostettava monialaisella yhteistyöllä.

Paikallinen suositus: Kuntalaisten välinen polarisaatiokehitys on katkaistava. Kuntien on järjestettävä turvallisia tiloja ja matalan kynnyksen paikkoja, joissa eri sosioekonomisista lähtökohdista tulevat ihmiset voivat kohdata toisiaan. Nuorten näköalattomuuden tunnetta tulee vähentää lisäämällä kansalaisvaikuttamista esimerkiksi oppilaitosten ja kolmannen sektorin yhteistyöllä. Lisääntyvästi monikulttuuristen kuntien kyky varmistaa yhtäläiset oikeudet kaikille on turvattava.

Tavoite 11: Kestävät kaupungit ja yhteisöt

Luonnon- ja kulttuuriperinnön vaaliminen tukee taloudellista, sosiaalista ja ympäristön hyvinvointia kaupungeissa ja yhteisöissä.

Globaali suositus: Suomi on kestävästä yhdyskuntasuunnittelun osaaja. Tämä antaa hyvän pohjan osallistua globaalisti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten elinympäristöjen parantamiseen. Kansalaisjärjestöjen ja tutkijayhteisön kykyä tarttua lisääntyviin ympäristöongelmiin tulee hyödyntää entistä enemmän muun muassa katastrofinhallintaan ja -valmiuteen liittyvissä kysymyksissä.

Kansallinen suositus: Liikenne- ja ratkaisuiden tulee edistää kestävästä kehityksestä ja kaikkien ihmisten tasa-arvoista kohtelua. Tähän voidaan päästä esimerkiksi rakentamalla kattava, täysimääräisesti hyödynnettävä raideliikenneinfrastruktuuri sekä tukemalla uusiutuvaan energiaan perustuvaa liikennettä. Esimerkiksi väestön ikääntyminen vaatii, että yhdyskuntasuunnittelussa on huomioitava entistä paremmin rakennetun ympäristön esteettömyys. Asumisen, liikenteen ja viherverkoston suunnittelu tulee tehdä yhtä aikaa.

Paikallinen suositus: Kuntien asuntotuotannossa tulee hyödyntää kaikkein energiatehokkaimpia ratkaisuja huomioiden samalla ympäristön kantokyky sekä kaikkien ihmisryhmien tarpeet ja vaikuttamismahdollisuudet asuinympäristöönsä liittyvään päätöksentekoon. Kuntien valmiutta vastata ympäristöonnettomuuksiin tulee vahvistaa. Kaupunkisuunnittelussa tulee huomioida lähiluonnon merkitys hyvinvoinnille.

Tavoite 12: Vastuullista kuluttamista ja tuotantoa

Tietoisuus kestävästä kulutus- ja tuotantotavoista ja mahdollisuus toteuttaa niitä arjessa kuuluvat kaikille.

Globaali suositus: Kehitysyhteistyössä tulee hyödyntää maailman alkuperäiskansojen näkemyksiä luonnon kanssa vuorovaikutuksessa olevan yhteiskunnan rakentamisessa. Kestäviä tuotantotapoja on tuettava esimerkiksi kiertotaloudella ja kemikalisoitumista vähentämällä. Suomen tulee edellyttää luonnonvarojen kestävää käyttöä ja ympäristön huomioivaa yritystoimintaa sekä lainsäädäntöteitse että vapaaehtoisuuteen perustuen.

Kansallinen suositus: Suomen talouden tulee toimia planeettamme ja suomalaisen luonnon kantokyvyn asettamissa rajoissa ihmisoikeuksia kunnioittaen. Valtion on asetettava ohjauskeinot, jotka johtavat luonnonvarojen kulutuksen merkittävään absoluuttiseen vähenemiseen. Julkisissa hankinnoissa tulee varmistaa, että hankintaketju edistää kestävä kehityksen tavoitteiden, kuten työntekijöiden oikeuksien ja metsäkadon pysäyttämisen, toteutumista. Ympäristö- ja ihmisoikeuksia koskevien yritysten huolellisuusvelvollisuuksien on oltava sitovia kansallisesti ja niiden seurantaan tulee luoda jäljitettävyyjärjestelmä. Valtion on tuettava toimillaan aktiivisesti kansalaisten edellytyksiä kestäväan elämäntapaan.

Paikallinen suositus: Kunnat edistävät johdonmukaisesti ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä elämäntapaa kaikilla toiminnan tasoilla. Kuntien tulee luoda ja edistää resurssitehokkaita toimintamalleja, jotka takaavat luonnonvarojen kulutuksen absoluuttisen vähenemisen. Kunnan julkisissa hankinnoissa huomioidaan ekologist ja sosiaaliset kriteerit. Kasvatuksen, koulutuksen ja viestinnän keinoin varmistetaan, että kaikki kuntalaiset saavat tietoa ja taitoja kestävästä elämäntavasta. Opettajille ja muille kasvattajille taataan riittävät valmiudet ja resurssit tähän työhön.

Tavoite 13: Ilmastotekoja

Ilmastomuutoksen vastainen työ vaatii johdonmukaisia ja välittömiä toimia kaikilla politiikan osa-alueilla.

Globaali suositus: Kaikessa Suomen toiminnassa tulee huomioida ilmastomuutoksen vastainen työ läpileikkaavasti. Suomen tulee kantaa ilmastovastuunsa antamalla ilmastorahoitusta, joka on uutta ja lisääntä suhteessa kehitysyhteistyörahoitukseen. Rahoituksesta vähintään puolet tulee ohjata ilmastomuutoksen vaikutuksiin sopeutumiseen ja se tulee kohdentaa kaikkein haavoittuvimmille alueille ja ryhmille. Lisäksi Suomen tulee rahoittaa ilmastomuutoksen aiheuttamien vahinkojen ja menetyksien korvauksia.

Kansallinen suositus: Suomessa on erillinen ilmastolainsäädäntö, jonka toimeenpanoa tulee vahvistaa. Pariisin sopimuksen perusteella yhteiskunnan tulee luopua fossiilisista polttoaineista ennen vuotta 2050 ja vaihtoehdot tähän tulee selvittää kattavasti tutkimukseen perustuen. Ilmastoneutraalin yhteiskunnan vauhdittaminen vaatii koko yhteiskunnan tasoisia muutoksia energiantuotannossa, liikenteessä, asumisessa sekä maataloudessa. Ilmastoratkaisujen tulee johdonmukaisesti edistää ympäristön hyvää tilaa sekä varautumista ilmastomuutoksen vaikutuksiin. Kaikki päästöoikeudet on huutokauppattava ja tulot on ohjattava ilmastomuutoksen haittojen ehkäisyyn köyhissä maissa.

Paikallinen suositus: Useilla kunnilla on kunnianhimoisia ilmastotavoitteita, ja vastaisuudessa jokaisen kunnan tulee sitoutua olemaan ilmastoneutraali ennen vuotta 2050. Paikallisella tasolla tulee edistää esimerkiksi kestävä liikkumista maankäytön suunnittelulla sekä tukemalla ilmastoystävällisiä liikkumismuotoja ja liikennepalveluita. Ilmastotietoisuuden ja kasvatuksen tulee näkyä kunnissa kaikilla tasoilla päätöksenteosta koulujen ja päiväkotien toimintaan.

Tavoite 14: Vedenalainen elämä

Rannikkoekosysteemien suojelua tarvitaan niin Suomessa kuin maailmalla. Merten suojelu on tärkeää luonnon monimuotoisuuden sekä ihmisten ruokaturvan takaamiseksi.

Globaali suositus: Suomen tulee ajaa merten suojelualueita kansainvälisin sopimuksin – myös arktisille alueille. Kalakantojen suojelua on edistettävä esimerkiksi poistamalla ryöstökalastusta mahdollistavat tuet. Toimivien jätteenkäsittelyjärjestelmien luominen ja maatalouden päästöjen vähentäminen ehkäisevät osaltaan biodiversiteettiä uhkaavaa saastumista, kuten muovien kertymistä meriin.

Kansallinen suositus: Biodiversiteetiltään rikkaat merenpohja-alueet on suojeltava Suomen mereisten kansallispuistojen verkostoa laajentamalla. Maa- ja metsätalouden ravinnekuormitusta hallitaan kohdennetuin ympäristönsuojelutoimin ja lisäämällä merkittävästi kasvipohjaisen ravinnon osuutta suomalaisten ruokavaliossa. Kalojen hälyttävä uhanalaistumiskehitys tulee kääntää laskuun.

Paikallinen suositus: Sinisen talouden pohjana toimivat meren eri käyttömuodot tulee sovittaa yhteen maakuntatason merialuesuunnittelulla. Rannikkokuntien jätevedenkäsittelyn tehostamiseen tulee käyttää parasta olemassa olevaa teknologiaa. Uhanalaisten vaelluskalojen mahdollisuus luontaiseen elinkierto on palautettava esimerkiksi vaellusesteet poistamalla.

Tavoite 15: Maanpäällinen elämä

Luonnon itseisarvoa on kunnioitettava. Esimerkiksi ekosysteemien pirstaloituminen ja tuhoutuminen sekä salametsästy ovat aiheuttaneet jo nyt vakavan sukupuu-vaaran.

Globaali suositus: Suomi on suojelualueiden suunnittelun ja biodiversiteettitutkimuksen kansainvälinen edelläkävijä. Maaekosysteemien suojelussa paikallislähtöisyys ja luonnon kestävä käyttö ovat avainasemassa - erityisesti tässä suomalaisten kansalaisjärjestöjen osaamista tulee hyödyntää. Hälyttävä biodiversiteettikato on pysäytettävä vuoteen 2020 mennessä esimerkiksi vaikuttamalla johdonmukaisesti kansallisiin lainsäädäntöihin ja vaatimalla yritysten ympäristövastuuta.

Kansallinen suositus: Vain riittävän laajojen ja yhtenäisten elinympäristöjen verkostot turvaavat lajien säilymisen, joten vähintään 17 % kaikista elinympäristöistä on suojeltava Nagoyan sopimuksen mukaisesti. Jotta monimuotoisuustavoitteisiin päästään, on luonnonsuojelun rahoitusta lisättävä. Kaikkien ihmisten mahdollisuutta nauttia luontokokemuksesta, kuten retkeilystä sekä marjojen ja sienien keräämisestä on tuettava. Salametsästyksen vastaisia toimia on vahvistettava lisäämällä valvontaa ja kiristämällä rangaistuslainsäädäntöä.

Paikallinen suositus: Luonnoltaan arvokkaat kuntametsät on säästettävä lajien kodeiksi ja ihmisten virkistymispaikoiksi. Kansallisten kaupunkipuistojen syntyä on edistettävä päätöksenteolla, samalla kun jo olemassa olevia lähimetsiä on turvattava esimerkiksi kaavoituksen avulla. Lähiuonto on tärkeä oppimisympäristö, jonka hyödyntämistä päiväkotien ja koulujen työssä tulee vahvistaa yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa.

Tavoite 16: Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta

Osallistava päätöksenteko ja läpinäkyvät instituutiot lisäävät luottamusta ja yhteiskunnallista vakautta. Ilman rauhaa ei ole kehitystä – ja päinvastoin.

Globaali suositus: Suomi on oikeusvaltio sekä rauhanvälityksen ja demokratian osaaja. Meidän on osaamisellamme tuettava kehitysmaiden demokraattisten rakenteiden vahvistamista. On hälyttävää,

että kansalaisyhteiskunnan tila kaventuu globaalisti. Suomen tulee johdonmukaisesti edistää ulko-, kehitys- ja kauppapolitiikassaan kansalaisoikeuksien toteutumista ja vapaata kansalaistoimintaa.

Kansallinen suositus: Suomessa on hyvä perustuslain suoja ja toimiva hallintojärjestelmä, jotka vaativat jatkuvaa huomiota, ylläpitoa ja resursointia. Suomen on tunnustettava, että esimerkiksi ihmiskauppa ja vihapuhe ovat vakavia ihmisoikeusloukkauksia. Näiden parissa tehtävää työtä ei voi jättää vain kansalaisjärjestöjen varaan. Tasa-arvoista kohtelua edistetään muun muassa takaamalla kaikille, mukaan luettuna paperittomille, laillinen henkilöllisyys sekä yhdenvertainen oikeusturva.

Paikallinen suositus: Kuntien ja maakuntien on hyödynnettävä ja kehitettävä ratkaisuja osallisuuden ja kansalaistaitojen kartuttamiseen, mikä vahvistaa rauhaa ja oikeudenmukaisuutta. Suomessa on paljon erityisesti naisten ja lasten kohtaamaa väkivaltaa. Väkivallan ennaltaehkäisyyn ja uhrien palvelujen tulee olla kaikkien saavutettavissa asuinkunnasta riippumatta.

Tavoite 17: Yhteistyö ja kumppanuus

Kestävän kehityksen saavuttaminen vaatii kaikkien osallistumista ja riittäviä resursseja.

Gloaali suositus: Suomen tulee edistää kestävästä kehityksestä tukevan politiikkajohdonmukaisuuden toteuttamista, seuranta- ja arviointia. Tavoitteiden toteuttaminen vaatii eri toimijoiden välisiä kumppanuuksia ja yhteistyötä. Suomen on ohjattava 0,7 prosenttia bruttokansantulostaan kehitysyhteistyöhön kansainvälisen sitoumuksensa mukaisesti. Suomen tulee edistää sitä, että globaali talous ja eri rahoitusvirrat tukevat kestävästä kehityksestä.

Kansallinen suositus: Suomessa on toimiva dialogi julkisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan välillä. Suomen on jatkossakin mahdollistettava riippumattoman, osaavan ja aktiivisen kansalaisyhteiskunnan toiminta. Kestävän kehityksen tavoitteiden arviointi on sisällytettävä johdonmukaisesti kaikkeen lainsäädäntötyöhön ja päätösten toimeenpanoon. Seurannassa on hyödynnettävä ja kehitettävä hyvinvoinnin mittareita, jotka eivät perustu vain bruttokansantuotteeseen.

Paikallinen suositus: Kestävän kehityksen tavoitteista ja niiden toimeenpanosta on jaettava tietoa eri väestöryhmille kautta maan. Kuntalaisten roolia tavoitteiden toteuttamisessa ja seurannassa sekä henkilökohtaisella että paikallisella tasolla tulee vahvistaa.

SAK:n kansallista Agenda2030 toimeenpanoa käsittelevän työpajan 24.8.2016 tulosaieisto

Työryhmä 1

Kiertotalouden edistäminen

- Sitran toimintaohjelma hyvänä toimintamallina
- Esteiden purkaminen: Esim. luvituksen sujuvoittaminen ja jätelakien päivittäminen
 - Ilman ympäristönsuojelun tason heikennystä
 - Nopeuttamaan ja helpottamaan uusien liiketoimintamallien ja ratkaisujen käyttöönottoa
- Markkinaviestintäosaamisen sekä muun osaamisen kartoitus ja vahvistaminen bisnes- ja vientipotentiaalin realisoimiseksi
- Kysyntä – kuluttajien ratkaisujen ohjaaminen
 - Tietoisuus
 - Kuluttajien töytäisy (nudging)

Julkiset hankinnat

- Riskirahoituselementti kestäville hankinnoille ja kokeiluille
 - Mahdollistaa uusien innovaatioiden kokeilut ja paikalliset ratkaisut
- Hankintaosaaminen ja johtaminen
 - Tarvitaan tahtotila kohti kestäviä hankintoja
- Paikalliset kokeilut viennin referensseiksi
- Kestävien tuotantoketjujen suosiminen
 - Esimerkiksi ruokaketjut

Viennin edistäminen kestävien ratkaisujen levittämiseksi

- Painopisteiden valinta Suomessa
 - Vahvuuksien ja potentiaalin mukaan
 - Suomessa esimerkiksi vahva puhdas ja jätevesiosaaminen
- Uusia rahoitusmalleja, investointirahoitusta
 - Esim. green bonds, joukkorahoitus
- Tarpeiden kartoitus paikallisesti
- Kehityspoliittinen näkökulma huomioiden

Energia – uusiutuvat ja energiatehokkuus

- Sektorikohtaisuus, jossa huomioidaan potentiaali sektoreittain
- Älyverkkokokeilut, ml. kotitalousnäkökulma
 - Hajautetun energiantuotannon paikalliset kokeilut
 - Myös kotitaloudet mukaan energiantuotannon ja –kulutuksen joustokokeiluihin
- Uusiutuvat ja muut kestävät energiaratkaisut

Vastuullinen yritystoiminta

- Hankintaketjut
- Kansainvälinen yhteistyö – Suomelle aktiivinen rooli globaaleissa yhteisissä pelisäännöissä
- Kuluttajien valinnat
 - Kuluttajien osaaminen ja töytäisy (nudging) kohti kestäviä ja vastuullisia valintoja

Työryhmä 2: Ilmasto ja ympäristö

Ehdotus: Suomi toteuttaa oikeudenmukaista ja vastuullista ilmastopolitiikkaa

Mikä muuttuu:

- Yhteiskunnallisessa rakennemuutoksessa huomioitava oikeudenmukainen siirtymä, joka sisältää mm. sosiaali- ja koulutuspolitiikan huomioiden työelämän ja tasa-arvon (sukupuolten ja ikäluokkien välisen)
- Suomi tukee kehitysmaita antamalla ilmastorahoitusta, joka on lisäistä kehitysyhteistyövaroihin

Konkreettisia ehdotuksia:

- Koulutus & osaaminen: uudelleen- täydennyskoulutus uuteen työhön/uusiin työkuviin
- Kansallinen työryhmä (poliittinen edustus ja kansalaisyhteiskunta ja yksityissektori) ohjaamaan muutokseen sopeutumista
- Kestävät julkiset hankinnat
- Mahdollistetaan eri tulolähteistä tulojen hankkiminen

Ehdotus: Fossiilisista luopuminen

Mikä muuttuu:

- 100 %:n uusiutuvan energian Suomi 2050 mennessä kestävyys varmistaen, fossiilisista luopuminen hyvissä ajoin ennen 2050

Konkreettisia ehdotuksia:

- Öljylämmityskielto 2025 mennessä
- Liikenteen päästöjen vähentäminen
- Joukkoliikenne, kävely pyöräily, yhdyskuntarakenne
- autokannan uusiminen; hankintatuki tai autoverotuksen porrastaminen
- Uusiutuvan energian myynti verkkoon

Ehdotus: Paikalliset ratkaisut

Mikä muuttuu: Ratkaisuja tehdään paikallisella tasolla, jotta kunnista tulee ilmastoneutraaleja 2050 mennessä

Konkreettisia ehdotuksia:

- Asuminen ja liikenne, kaavoitus: tuettava pyöräilyä, kävelyä ja julkista liikennettä
- Jakamistalous: purettava lainsäädännöllisiä esteitä, esim. kimppakyyti, nappinaapuri (tavaroiden lainaus, palvelukset)
- Kestävä ruoan tuotanto ja kulutus: kunnat panostavat lähiruokaan, kasvisruokaan ja ruokahävikin ehkäisyyn (koko ruokajärjestelmä)
- Kotimaisen kalan päivä, ekoruokapäivä, kasvisruokapäivä
- Energiaratkaisut pois fossiilisista, energiatehokkuus
- Kestävien kuntien verkosto & aluetalous (kokeilut)
- Kestävät julkiset hankinnat

Ehdotus: Kestävä ja monimuotoinen biotalous

Mikä muuttuu:

- Osaamisen ja vahvuuksien vieminen ja korostaminen
- Hiilen sidonnan edistäminen (maa- & metsätalouden kestävyys & tuottavuus)
- Vesistöjen tilan edistäminen
- Monimuotoisuuden säilyttäminen

Konkreettisia ehdotuksia:

- METSO-ohjelman rahoitus

- Luonnonarvopankki, monimuotoisuuskompensaatio
- Monivuotisten peltokasvien ja viljelykiertojen edistäminen, eroosioherkkyyden vähentäminen, maaperän kasvukunto & kiertotalous
- Luonnonvaraverotus
- Energiatehokkuus
- Kestävät julkiset hankinnat

Lisäksi: Innovaatiot ja uudet ratkaisut

Työryhmä 3:

SDG 1: Poistaa köyhyys kaikissa muodoissa kaikkialta, SDG 3: Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille

Suomalainen köyhyys:

Suomi on sitoutunut Eurooppa 2020 -strategian tavoitteissaan vähentämään köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa elävien ihmisten määrää 150 000 vuosien 2010–2020 välillä (tavoite 770 000).

Köyhyys- ja syrjäytymisriskissä 909 000 (12,8 %):

- Pienituloisissa talouksissa 674 000 (tulot <60 % mediaanista)
- Vajatyöllisissä talouksissa 416 000
- Aineellista puutetta kärsivissä talouksissa 118 000
- 423 000 pitkittyneesti pienituloista (7,9 %)
- Köyhissä perheissä asuvia lapsia 108 000 (10 %)

THL:n mikrosimuloinnit osoittavat, että köyhyysriski kasvaa edelleen 2015. Työttömiä 378 400; >1 v. työttömänä olleita 127 200. Toimeentulotukea sai 393 336 henkilöä (2014), pitkäaikaisesti (10-12kk/v) 29,1 %. Leipäjonoissa on viikoittain yli 20 000 kävijää. Euroopan Neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on huomauttanut Suomea perusturvan liian matalasta tasosta. PTT on arvioinut, että asumismenojen osuus tuloista kasvaa 2016–2018 vuodessa 2,8 %

Tavoite 1: Ei köyhyyttä

Kansallinen suositus: Jotta Suomi saavuttaisi tavoitteen vähentää köyhyydessä elävien määrää ainakin puolella, on tällä hetkellä köyhyys- ja syrjäytymisriskin alla olevien yli 900 000 henkilön elämisen edellytyksiä parannettava merkittävästi. Tämä edellyttää määrätietoista yhteiskuntapolitiikkaa: työllisyyden parantamista ja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämistä, kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon lisäämistä, vahvaa sosiaaliturvaa ja perusturvan tason nostamista. Perustulon käyttöönotto vähentäisi köyhyyttä.

Paikallinen suositus: Suomessa perustuslaki takaa kaikille oikeuden perustoimeentuloon ja riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Kuntien ja maakuntien on taattava, että laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat yhtäläisesti kaikkien saatavilla. Asiakasmaksut ja omavastuut eivät saa estää tai vaikeuttaa palveluiden saatavuutta.

Kansallinen toimenpide-esitys

- Koulutuksen tason turvaaminen. Vaarana koulujen ja alueiden eriarvoistuminen. Koulutuksen sisällöt ja laatu : kotitalousopetus ja oman talouden hallinta.
- Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittaminen
- Toimeentulon turvaaminen. Sosiaaliturvan yhteensovittaminen

- Työllisyyden parantaminen : investoinnit infraan, työllisyysasteen. Mahdollisuus uudelleen koulutukseen. Perustulo. Oman aseman parantaminen helpommaksi. Vastikkeellisuuden vähentäminen.
- Sosiaali- ja terveyspalvelut: terveyserojen kaventaminen
- Asuminen
- Poliittisen ilmapiirin tulee tukea yhteisvastuuta. Yhteiskunnan jakaantuminen, arvot ja yhteisvastuu,
- Yhteiskunnan rahoituksen rakenne. Verotus.

Suositukset:

1. Perustulo mahdollistaisi kouluttautumista, työntekemisen ja vapaaehtoistyön tekemisen. Oman aseman parantaminen helpommaksi.
2. Kohtuuhintainen asuntotuotannon merkittävä lisääminen.
3. Koulutuksen pitäisi olla mahdollista kaikille jatkossakin. Koulutuksen sisällöt ja laatu.

Tavoite 3 Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille

Haasteita mm.

- Sosioekonomiset terveyserot mm. tupakoinnin yleisyydessä merkittävät. Vähän koulutetut miehet ja naiset tupakoivat enemmän kuin korkeasti koulutetut. Työikäisistä miehistä päivittäin tupakoi 17 prosenttia ja naisista 14 prosenttia
- Alkoholin haitat ovat edelleen merkittäviä kansanterveydelle ja -taloudelle. Alkoholi juomien kokonaiskulutus oli 10,8 litraa sataprosenttista alkoholia 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti vuonna 2015.
- Kuntien ja alueiden väliset terveys- ja hyvinvointierot

Sote -uudistukseen liittyen kunnilla on edelleenkin vastuu edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Tämä on myös maakunnan tehtävä. Lisäksi maakuntien tehtävänä on tukea asiantuntemuksellaan kunnissa tehtävää työtä.

Kansallinen suositus

Saavuttaaksemme kattavat ja tasa-arvoiset sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille on tehtävä poikkihallinnollista verkosto- ja yhteistyötä. Aktiivisen elämäntavan edistäminen koko ihmisen elämänkaaren ajan luo hyvinvointia ja ennaltaehkäisee sairauksia. Valtion tulee luoda kunnille kannustimia ennaltaehkäisevään toimintaan. Päätöksenteon pohjana on käytettävä tietoa koetusta hyvinvoinnista

Paikallinen suositus

Kunnan tulee taata hyvinvointistrategiassaan aktiivisen elämäntavan edellytykset esimerkiksi tarjoamalla liikunta- ja kulttuuripalveluja ja olosuhteita. Kunnan on myös kannustettava asukkaita ja yhteisöjä oman hyvinvointinsa edistämiseen. Elintaso ja mielenterveys sairauksien, päihteiden väärinkäytön ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy vaativat nopeaa reagointia myös paikallistasolla

Tavoite 1. Ei köyhyyttä

Kansallinen toimenpide-esitys

- Koulutuksen tason turvaaminen. Vaarana koulujen ja alueiden eriarvoistuminen. Koulutuksen sisällöt ja laatu: kotitalousopetus ja oman talouden hallinta.
- Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tavoittaminen
- Toimeentulon turvaaminen. Sosiaaliturvan yhteensovittaminen

- Työllisyyden parantaminen: investoinnit infraan, työllisyysasteen. Mahdollisuus uudelleenkoulutukseen. Perustulo. Oman aseman parantaminen helpommaksi. Vastikkeellisuuden vähentäminen.
- Sosiaali- ja terveyspalvelut: terveyserojen kaventaminen
- Asuminen
- Poliittisen ilmapiirin tulee tukea yhteisvastuuta. Yhteiskunnan jakaantuminen, arvot ja yhteisvastuu,
- Yhteiskunnan rahoituksen rakenne. Verotus.

Kansallinen toimenpide-esitys

1. Perustulo mahdollistaisi oman aseman parantamisen helpommin: kouluttautumisen, työn tekemisen ja vapaaehtoistyön tekemisen.
2. Kohtuuhintaista asuntotuotantoa lisättävä merkittävästi.
3. Koulutuksen pitäisi olla mahdollista kaikille jatkossakin. Turvattava koulutuksen sisällöt ja laatu.

Tavoite 3. Terveyttä ja hyvinvointia

Kansallinen toimenpide-esitys

- Henkisen terveyden ylläpito ja edistäminen nuoresta alkaen, Ennaltaehkäisyyn panostaminen, Aktiivisen elämäntavan edistäminen – kulttuuri ja liikuntapalvelut
- Elintasosairaudet
- Oleellisten sote-palvelujen määrittely, tavoitettavuus
- Matalankynnyksen palvelujen turvaaminen, kouluterveydenhuolto, neuvolat
- Palvelujen helppo saatavuus
- Kehitysmaiden lääkkeiden ja rokotteiden hinnan turvaaminen
- Järjestöjen työ
- Vapaamuotoisen harrastamisen mahdollistaminen lapsille ja nuorille

Tavoite 1. Ei köyhyyttä

Kansallinen toimenpide-esitys

- Perustulo mahdollistaisi oman aseman parantamisen helpommin: kouluttautumisen, työn tekemisen ja vapaaehtoistyön tekemisen.
- Kohtuuhintaista asuntotuotantoa lisättävä merkittävästi.
- Koulutuksen pitää olla mahdollista kaikille jatkossakin. Turvattava koulutuksen sisällöt ja laatu.

Tavoite 3. Terveyttä ja hyvinvointia

Kansallinen toimenpide-esitys

1. Sosiaali- ja terveyspalvelujen kärkitavoitteena tulee olla oikeus tasa-arvoisiin ja laadukkaisiin palveluihin.
2. Painopiste ja rahoitus on siirrettävä ennaltaehkäisyyn.
3. Henkisen ja fyysisen terveyden ylläpito ja edistäminen lapsesta alkaen kaikille monipuolisesti eri toimijoiden yhteistyöllä.

Työryhmä 4 – tuotokset

Tavoite 10: Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä

1. päätetään sellaisista kansallisista kestävän kehityksen mittareista, joilla kyetään pureutumaan eriarvoisuuden eri muotoihin ja saamaan mahdollinen polarisaatiokehitys paremmin esiin.
(Pelkkien keskiarvojen vuosivertailu esim. palkkakehityksen tai kotitalouksien tulokehityksen osalta ei riitä).
2. Jotta hyvinvoivan kestävän yhteiskunnan palveluiden rahoitus voidaan turvata, on verojärjestelmä uudistettava. Osa kestävästä yhteiskuntaa on myös tunnustaa kansalaisyhteiskuntien rooli.

Tavoite 8: Edistä kestävästä talouskasvua, työllisyyttä sekä työpaikkoja

3. Työn murros ja sen laajojen vaikutusten ymmärtäminen koko yhteiskuntarakenteelle. Osa tätä kokonaisuutta on määritellä esimerkiksi, mikä on työn roolin osa mielekkäässä elämässä.

-)Yhteiskunnassa tapahtuvat nopeat muutokset edellyttävät entistä enemmän ihmisen/perheiden/työnantajien yksilöllisten tarpeiden tunnistamista ja joustoja.
4. Talouskasvu ja BKT tai työttömyysprosentti eivät riitä mittaamaan tavoitteen 8 onnistumista tai epäonnistumista. Kansallisia mittareita tarvitaan sekä ihmisten laajan hyvinvoinnin mittaamiseen että säällisen työn mittaamiseen. Myös alueelliset erot on tunnistettava ja huomioitava arvioita tehtäessä.

Tavoite 4: Tasa-arvoinen ja laadukas koulutus

5. Koulutus on ihmisten perusoikeus ja osa laajempaa sivistyskäsitettä sekä demokratian mahdollistaja. Sen arvoa ei voi määrittää pelkästään työmarkkinoiden tarpeiden kautta.

Tavoite 5: Sukupuolten välinen tasa-arvo

6. Sukupuolten välinen tasa-arvo läpileikkaavaksi teemaksi kaikkiin kestävän kehityksen tavoitteisiin.

-) sukupuolivaikutusten arviointi tehtävä kaikkiin hallituksen esityksiin.

Keskustelussa esiin nousi myös tarve huomioida kestävän kehityksen politiikassa ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus, erityisesti nuorten ja tulevien sukupolvien oikeus hyvään elämään.

Kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli: Viisi kärkeä kestävämpään kehitykseen (20.12.2016)

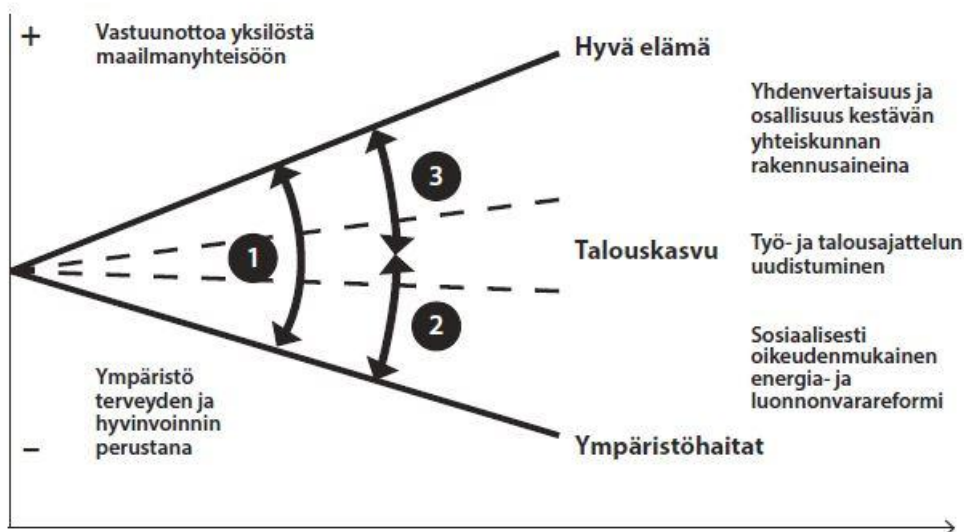
KATSO tästä kaikki alaviitteet sisältävä ja taitettu julkaisu: <http://www.sitra.fi/julkaisu/2016/viisi-karkea-kestavampaan-kehitykseen>

20.12.2016 (päivitetty versio)

Riippumaton kestävä kehityksen asiantuntijapaneeli tuo tieteen näkökulmaa suomalaiseen politiikkaan. Paneeli osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tukee sekä haastaa kestävä kehityksen toimikuntaa. Sitra isännöi ja fasilitoi paneelin toimintaa.

YK:n kestävä kehityksen Agenda2030:n toteuttaminen edellyttää sekä universaaliutta eli toimimista kaikkien tavoitteiden eteen kaikkialla että strategisuutta eli painopisteiden valintaa ja vaiheistusta. Kun kaikki tavoitteet kytkeytyvät toisiinsa, tarvitaan keskeisten haasteiden hahmottamista tuomaan tarttumapintaa. Hallitus laatii Suomelle Agenda 2030:n kansallisen toimeenpanosuunnitelman tämän vuoden aikana. Kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli tarjoaa suunnitelman kärjiksi viittä tavoitekokonaisuutta. Ne perustuvat ympäristöhaittojen, koetun hyvinvoinnin ja talouskasvun välisiin irtikytkentöihin.

Kestävän kehityksen keskeiset tavoitekokonaisuudet

Kestävän kehityksen toteuttaminen edellyttää talouden, hyvä elämän ja ympäristöhaittojen välistä irtikytkentää kolmella eri tasolla:

Kun ympäristö ymmärretään kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin perustaksi, voimme elää hyvää elämää samaan aikaan, kun ympäristöhaitat vähenevät (1, kuva yllä). Jotta kehitys pysyy maapallon ekologisissa rajoissa tai palautuu niihin jo ylittyneiltä osin, ympäristöhaitat on saatava pienemään talouden mahdollisesta kasvusta riippumatta (2). Tähän tarvitaan sosiaalisesti oikeudenmukaista energia- ja luonnonvarareformia. Myös hyvinvoinnin ylläpitämisen ja lisäämisen riippuvuutta talouskasvusta pitää vähentää (3). Siksi meidän tulee uudistaa tapoja, joilla yhdenvertaisuus ja osallisuus voivat jatkossakin toimia kestävä yhteiskunnan rakennusaineina.

Kuvattujen irtikykentöjen toteutuminen edellyttää talousajattelun uudistumista siten, että talous nähdään tavoitteen sijaan keinona tuottaa kestäväää hyvinvointia. Mitkään kuvatut tavoitteet eivät kuitenkaan voi toteutua, ellemmme toimi kaikilla tasoilla yksilöstä maailmayhteisöön.

Pysymmekö globaaliagendan vauhdissa?

YK:N AGENDA2030¹ haastaa maailman maita edistämään kestäväää kehitystä 17 kaikille yhteisen päätavoitteen kautta. Suomi on kansainvälisesti mitattuna menestynyt hyvin kestävässä kehityksessä. Suomen ympäristökeskuksen ja Demos Helsingin toteuttaman Avain2030-hankkeen mukaan vahvuksiämme Agenda2030:n toimeenpanossa ovat muun muassa terveys, tasa-arvo, sanitaatio sekä rauha ja oikeudenmukaisuus. Haasteenamme ovat ekosysteemietila, ilmastonmuutokseen reagointi sekä kulutustapamme.²

Vaikka useat näistä tulevat säilymään vahvuksinamme myös tulevaisuudessa, minkään päätavoitteen suhteen ei Suomessa viime aikoina ole tapahtunut eikä nähtävissä suurta parannusta. Uusien ekotehokkaiden ratkaisujen kehittäminen ja omaksuminen voisi olla aktiivisempaa³.

Lähtökohtaisesti Suomella on hyvät mahdollisuudet olla edelläkävijämaiden joukossa. Tämä kuitenkin edellyttää kehittymistä meille haastavien kysymysten suhteen, hyvän tason ylläpitämistä vahvuuksissamme sekä aktiivista yhteiskunnallista toimintaa. Meidän tulee olla ärhäköitä myös kansainvälisillä areenoilla ja ohjata Euroopan Unionia viemään kestävään kehityksen arvoja eteenpäin Euroopassa ja YK:ssa.

Suomalaisessa yhteiskunnassa on prosesseja, jotka vetävät eri suuntaan ja toimivat muutoksen esteinä. Mitä merkitsee Suomen tulevaisuuden menestymiselle, jos jäämme kestävässä kehityksessä suhteellisesti muista maista jälkeen? Miten näemme oman maamme tulevaisuudessa, jos metsiemme ekosysteemit köyhtyvät, koulutusmenestyksemme laskee, energiapolitiikkamme ei seuraa teknologista kärkeä ja jos tapamme keskustella kestävään kehityksen kysymyksistä jää kauas ihmisten pohdinnoista oman elämän merkityksellisyydestä? Miten voimme tukea sitä, että ihmiset kokisivat kestävään kehityksen kysymykset omaan elämäänsä liittyviksi?

Näemmekö itsemme jälleen alisuorittajina? Tilanne ei ole yhtä lohduton kuin Avain-hankkeen tulokset antaisivat ymmärtää. Indikaattorit ovat tärkeitä päättäjille ja antavat viitteitä kehityksestä, mutta kertovat vain osatotuuden, koska niiden avulla katsotaan mennyttä. Suomalaisen yhteiskunnan valmiudet toteuttaa kestävään kehityksen vaatimia syvällisiä muutoksia ovat viime vuosina kasvaneet tavalla, joka ei vielä näy indikaattoritaulukoissa. Käynnissä on monia pienimuotoisia tai ruohonjuuritason uudistuksia (mm. lähiruoka ja kumppanuusmaatalous, solidaarisuustalous, hajautettu energia ja kierrätysmateriaaleihin perustuva tuotanto), joiden vaikutukset näkyvät viiveellä tai vasta silloin, kun niistä tulee valtavirtaa.

Tällä voimalla olisi yritettävä mitalisijoille! Vaikka Suomen merkitys globaalissa kokonaisuudessa on pieni, kestävään kehityksen tavoitteissa pärjääminen rakentaa Suomelle pitkän jänteen hyötyjä ja menestyksen edellytyksiä muun muassa hyvän imagon ja parantuneen kilpailukyvyn kautta. Joissakin

¹ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015.

² Avain-hanke: <http://www.syke.fi/hankkeet/avain2030>

³ Avain-hankkeessa todettiin, että kyse ei ole absoluuttisesta kehityksestä, vaan suhteellisesta asemasta.

asioissa, kuten kestävässä taloudessa, ekosysteemien turvaamisessa ja energian säästämässä, Suomen ambitiotason on oltava korkeampi kuin globaalitavoitteisiin on kirjattu.

Erillisistä tavoitteista kokonaisvaltaisiin muutoksiin

AGENDA2030:N TOTEUTTAMINEN edellyttää sekä universaaliutta eli toimimista kaikilla alueilla kaikkialla, että strategisuutta eli painopisteiden valintaa ja vaiheistusta. Kun kaikki tavoitteet kytkeytyvät toisiinsa, kompleksiin kokonaisuuteen saadaan tarttumapintaa keskeisten haaste-kokonaisuuksien avulla. Tarjoamme tähän viittä tavoitekokonaisuutta ja etsimme niille toimenpanon kärkiä.

1. Ympäristö terveyden ja hyvinvoinnin perustana

Planetaariset reunaehdot asettavat kestäväälle kehitykselle tilan, jonka puitteissa luoda hyvinvointia talouden välinein. Ekosysteemit on nähtävä ihmiselämän mahdollistajina, hyvinvoinnin tuottajina ja kestävä talouden perustana. Ekosysteemien turvaaminen ja lisääminen⁴ eivät ole ristiriidassa ihmisen hyvinvoinnin ja kestävä talouden edistämisen kanssa, koska viimeistään pitkällä aikavälillä ympäristöongelmat koituvat haitaksemme. Investoiminen luontoon on yhteiskunnalle kannattavaa.

Ekosysteemit kärsivät ilmastonmuutoksesta, mutta yhtä lailla ne edesauttavat sen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Yhteiskunnan keskeisiin ongelmiin, kuten tulviin ja kuivuuteen, terveyteen⁵ ja ruokaturvaan⁶, on löydettävissä luontopohjaisia ratkaisuja, jotka ovat systeemisiä ja pitkällä aikavälillä kustannustehokkaita. Näihin liittyvät liikeideat ja uusien työpaikkojen synnyttäminen ovat Suomessa vielä heikosti hyödynnettyjä ja poliittisesti kannustettuja. Yhden ongelman ratkaiseminen tuottaa herkästi ongelmia toisaalla, mikäli ei huomioida kokonaisuuksia niin ajassa, paikassa kuin sosio-taloudellisestikin.

Ilmastonmuutos muuntaa ekosysteemejä, ja näin myös ekosysteemipalvelut muuttuvat.

Suomessa metsien rooli luonnon monimuotoisuuden takaajana on keskeinen. Meidän tulisi nähdä biodiversiteetti mahdollisuutena, ei edistyksen jarruna. Suomen maine ja houkuttelevuus rapistuvat, elleimme pidä huolta metsiemme monimuotoisuudesta. On pidettävä tuntosarvet esillä, jotta vaikutukset metsän monimuotoisuuteen tulevat huomioitua, kun maankäyttöön ja luonnonvaroihin pohjautuvaa tuotantorakennetta muutetaan.

Kaupungeissa hyvin toimiva viher- ja sinirakenne ovat keskeisiä⁷. Ne vaikuttavat asukkaiden ja niissä aikaa viettävien viihtyisyyteen ja terveyteen⁸. Kaupunkiluonto imee hulevesiä, kannustaa liikkumaan, hoitaa mielenterveyttä, ehkäisee tulehdusperäisiä sairauksia sekä puhdistaa ilmaa ja vettä. Hyvin hoidettu hajavesien hallinta kasvavissa kaupungeissa varmistaa järvien ja pohjavesien hyvän tilan ja turvaa kaikille jatkossakin puhtaan veden ja sanitaation. Asukkaiden, virkamiesten ja poliitikkojen tulisi yhteistoimin luoda kytkeytynyttä, rikasta ja saavutettavaa viherrakennetta tiivistyvien ja korkeutta kasvavien asuinalueiden lomaan. Luonnon parissa ja sen puolesta toimiminen voi tehdä kaupungin asukkaan elämästä paitsi onnellista myös merkityksellistä.

⁴ Tavoite 14: Vedenalainen elämä; Tavoite 15: Maanpäällinen elämä

⁵ Tavoite 3: Terveyttä ja hyvinvointia

⁶ Tavoite 2: Ei nälkää (sis. kestävä ravintoketju)

⁷ Tavoite 11: Kestävät kaupungit ja yhteisöt

⁸ Tavoite 3: Terveyttä ja hyvinvointia

2. Sosiaalisesti oikeudenmukainen energia- ja luonnonvarareformi

Ei ole itsestään selvyyttä, että luonnonvaroja pääsisi tulevaisuudessa hyödyntämään samalla vapaudella kuin tänään. Kyse ei ole vain eettisestä vaan myös konkreettisesta ongelmasta, joka riippuu siitä, miten ekosysteemien toimintakyky⁹ osataan turvata, miten kyetään muuttamaan kulutustapoja ja siirtymään luonnonvaroja säästäviin tuotantomuotoihin¹⁰.

Suomen kehitys ilmastoteoissa¹¹ on ollut vaatimatonta, mikä näkyy myös kansainvälisissä analyyseissä. Poliittikatoimet energiantuotannon ohjaamiseksi uusiutuvan energian, ekotehokkuuden ja energiankulutuksen vähentämisen suuntaan¹² ovat tähän mennessä olleet riittämättömiä. Teknologiakehityksen tulisi panostaa nykyistä enemmän ekotehokkuuteen, ja julkisten hankintojen edistää uusien ekotehokkaiden ratkaisujen käyttöönottoa. Meille on laskeutumassa jälkeen jääneen maine, mikä vaikuttaa houkuttelevuuteemme ainakin kehittyneiden maiden kanssa käytävässä kaupassa. On tutkimusnäyttöä siitä, miten energiarakenteen muutos luo uusia työpaikkoja, mikäli ohjaukset saadaan kohdalleen.

Suomessa on parhaillaan menossa ruokakulttuurin muutos, jossa kuluttajien veto voima on saanut suuret yritykset tulemaan markkinoille suomalaisen maataloutteen pohjautuvilla proteiinituotteilla. Samalla tilojen ekosysteemejä turvaavan maataloustuotannon suoramyynä on saanut runsaasti tuulta purjeisiinsa.

Suomalainen energiajärjestelmä on jähmeä muutoksille ja perustuu yhä vahvasti keskitettyyn tuotantoon, kuten öljyn ja hiilen polttoon (33 % energian kokonaiskulutuksesta), puun ja sen sivutuotteiden polttoon (25 %) sekä ydinvoimaan (18 %)¹³. Suomen teknologisen kehityksen valossa tämä on ymmärrettävää.

Ydinvoima oli tärkeää 1970-luvulla, kun myöhään mutta nopeasti teollistunut ja kaupungistunut maa tarvitsi lisää sähköä. Ydinteknologia myös ylläpiti hyviä teknis-taloudellisia ja poliittisia suhteita silloiseen Neuvostoliittoon. Fossiilisiin polttoaineisiin perustuvaa, keskitettyä sähkön ja lämmön yhteistuotantoa tarvittiin raskaan teollisuuden tarpeisiin, mutta myös kaukolämpöjärjestelmiin. Ja sellunkeiton yhteydessä oli luontevaa polttaa sivutuotteena syntyvää mustalipeää sähkön ja lämmön tuotantoon.

Ilmaston lämpenemisen vaivaamalla maapallolla nämä hitausvoimat uhkaavat suistaa suomalaisen energiajärjestelmän sivuraiteille. Aurinkoon, tuuleen ja maalämpöön nojaavat hajautetut energiajärjestelmät ovat alkaneet syödä markkinoita keskitetyiltä ja uusiutumattomilta järjestelmiltä. Vertailumaihin kuten Ruotsiin, Tanskaan ja Saksaan verrattuna Suomi on kuitenkin jäänyt jälkeen uusien energiajärjestelmien kehittämisessä. Uhkana ei ole ainoastaan pitkäaikainen sitoutuminen kalliisiin vanhanaikaisiin energiajärjestelmiin, vaan myös kilpailuasemien menetys ennennäkemättömän suurilla maailman markkinoilla. Jos junaan ei ajoissa hypätä, menetetään sekä rahaa että työpaikkoja (3).¹⁴

⁹ Tavoite 14: Vedenalainen elämä; Tavoite 15: Maanpäällinen elämä

¹⁰ Tavoite 12: Vastuullista kuluttamista

¹¹ Tavoite 13: Ilmastotekoja

¹² Tavoite 7: Edullista ja puhdasta energiaa

¹³ http://www.motiva.fi/taustatietoa/energian kaytto_suomessa/energian_kokonaiskulutus

¹⁴ Halme, M., Hukkinen, J.I., Korppi-Tommola, J., Linnanen, L., Liski, M., Lovio, R., Lund, P., Luukkanen, J., Partanen, J., Wilenius, M., Nokso-Koivisto, O., toim. (2015) Maamme energia (Our Nation's Energy). Helsinki: Into Kustannus

Suomen uusiutuva energiantuotanto on suunniteltu pitkälti puusta ja turpeesta saatavan energian varaan. Tässä Suomi eroaa muista kehittyneistä maista ja profiloituu poikkeavasti.

Tiedemaailman viesti ei tyydytä nykyistä päätöksenteon agenda. Turpeen voi osoittaa uusiutuvaksi luonnonvaraksi vain hyvin pitkällä aikavälillä. Lisäksi lukuisat mallinnukset tiedeyhteisössä osoittavat, että metsien hyödyntäminen bioenergiaan ei ole missään skenaariossa myönteinen ilmastoteko. Tästä huolimatta Suomi vie sitä massiivisesti eteenpäin. Mustalipeän poltto voi vielä olla järkevää, jos sille ei ole vaihtoehtoja käyttöä, mutta suunnitellulle puumateriaalin käytön huomattavalle lisäykselle polttoaineiden valmistuksessa ei ole kestäviä perusteita. Kansainvälinen tietoisuus siitä, että metsien käyttö energiantuotossa on ongelmallista niin ekologisesta, sosiaalisesta kuin taloudellisestakin näkökulmasta, lisääntyy, ja sen seurauksiin tulisi varautua puusta ja turpeesta irtautuneella energiastategialla.

Energiantuotannon murros¹⁵ on moniulotteinen kysymys ja haastaa yhteiskunnan eheyttä. Myös tutkijoiden keskuudessa on erilaisia näkemyksiä, joista suurin osa kumpuaa siitä, että tarkasteluissa käytetään eri aika-perspektiivejä. Miten energiasiirtymässä estetään yhteiskunnallinen polarisoituminen¹⁶ ja köyhyyden¹⁷ lisääntyminen? Kaupungit ja niiden lähiöt sekä muut taajamat¹⁸ ovat avainasemassa löytämään uusia ja ylläpitämään vanhoja käytäntöjä, joilla luodaan elämänlaatua myös pienituloisille. Tarvitaan sosiaalisia ja teknologisia innovaatioita sekä kestävää infrastruktuuria¹⁹, jotka mahdollistavat päästöjen vähentämisen (esimerkiksi julkinen liikenne ja energiatehokas rakentaminen).

Kestävän tulevaisuuden kannalta keskeisintä on päästä irti noidankehästä, jossa koetun hyvinvoinnin tavoittelu kasvattaa ympäristöhaittoja. Irtikytkenässä hyvinvointi rakentuu luonnonvarojen kestäväälle monikäytölle. Tähän irtikytkentään ei välttämättä tarvita talouskasvua²⁰.

3. Yhdenvertaisuus ja osallisuus kestäväen yhteiskunnan rakennusaineina
Yhdenvertaisuus²¹ ja koulutus²² ovat keskeinen hyvän yhteiskunnan kivijalka. Ne rakentavat yhteiskunnallista luottamusta sekä ylläpitävät vakautta ja yhteiskuntarauhaa²³. Eriarvoisuus on kiistatta kasvanut Suomessa, eivätkä kaikki koe olevansa mukana, vaan jäävät taloudellisen kehityksen jalkoihin. Sosiaalinen perusta täytyy muurata uudelleen, mikä edellyttää myös uutta ymmärrystä hyvinvoinnista ja hyvästä elämästä²⁴. Siihen kuuluvat aineellisen elintason lisäksi sosiaalisten suhteiden ja mielekkään toiminnan tarpeet sekä elämän merkityksellisyyden kokemukset.

Myös murrokset energia- ja luonnonvarataloudessa asettavat haasteita yhdenvertaisuudelle. Markkinoiden toiminta vaikuttaa olennaisesti eriarvoisuuteen ja yhteiskunnallinen keskustelu käydään pääosin tulotason, tulonsiirtojen ja verotuksen osalta. Eriarvoisuuden käsittely osana kestävää kehitystä vaatii kuitenkin monipuolisempaa poliittista keskustelua – käsittäen paitsi eri väestöryhmien, myös sukupuolten välistä eriarvoisuutta.

¹⁵ Tavoite 7: Puhdasta ja edullista energiaa

¹⁶ Tavoite 10: Eriarvoisuuden poistaminen

¹⁷ Tavoite 1: Ei köyhyyttä

¹⁸ Tavoite 11: Kestävät kaupungit ja yhteisöt

¹⁹ Tavoite 9: Kestävä infrastruktuuri, teollisuus ja innovaatiot

²⁰ Tavoite 8: Ihmisarvoinen työ ja kestävä talouskasvu

²¹ Tavoite 10: Eriarvoisuuden poistaminen

²² Tavoite 4: Hyvä koulutus

²³ Tavoite 16: Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta

²⁴ Tavoite 3: Terveysttä ja hyvinvointia

Koulutus on sekä yhteishyvä että ihmisoikeus, mutta se heijastuu myös laajemmin yhteiskunnan haavoittuvuuteen. Se vaikuttaa siihen, miten arvostukset kehittyvät ja miten kansakunta yhtenäisenä kykenee hahmottamaan laajempia kysymyksiä.

Hyvyys on kestävä kehitystä eteenpäin vievä voima, joka perustuu hyvän tekemiselle. Se on vastuumme, mutta myös perusta merkitykselliselle elämälle. Onnellisuus luo lyhyen aikavälin hyvyttä, mutta pitkällä aikavälillä hyvyys kehkeytyy antamisesta, jakamisesta ja osallistumisesta. Luottamus on tärkeä osa sekä perinteisempää että uudistuvaa hyvinvointia.

Taloukasvun²⁵ ja hyvän elämän turvaamisen irtikytkentä on ajankohtainen haaste, koska taloukasvu on hiipunut eivätkä ekonomistitkaan uskalla ennustaa lähitulevaisuudelle voimakkaan kasvun kautta. Toisaalta hyvyyden ohjaaminen toimintaan ympäristön hyväksi voi tukea taloukasvun ja ympäristöhaittojen välistä irtikytkentää ja saada erilaisissa taloudellisessa tai sosiaalisessa tilanteissa olevat ihmiset voimaantumaan. Onkin etsittävä kiireellisesti vastauksia siihen, miten yhteiskunta voi tuottaa ja jakaa hyvinvointia irrallaan taloukasvusta ja ekosysteemien horjuttamisesta.

4. Työ- ja talousajattelun uudistuminen

Talouden²⁶ rooli on myös määritettävä uudelleen, jotta kestävä kehitys on mahdollinen. Talous on ymmärrettävä tavoitteen sijaan keinona. Sen tulee luoda perusta ihmisarvoiselle työlle, ja yhdessä ne kytkeytyvät kaikkeen aina ekosysteemien toimintakyvystä ihmisten hyvinvointiin.

Mietittäessä kestävä taloutta tulee pohtia, mitä halutaan kasvattaa talouden keinoin. Kun vastaus on löydetty, keinoja voi etsiä talouden rakenteista ja käytännöistä. Julkiset investoinnit, yhteiskunnallinen ohjaus ja niiden mahdollistama, nykyistä innovatiivisempi kulttuuri edesauttavat siirtymässä kohti sellaista talousmallia, jossa hyvinvointi rakentuu oikeudenmukaisemmin ja ympäristöä säästävämmin.

Talouden uudistuminen haastaa miettimään myös työtä uudesta näkökulmasta. Siinä työ jakautuu uudella tavalla niin ihmisen elinkaaren aikana kuin eri ihmistenkin välillä. Työn mielekkäys ja laatu ovat hyvinvoinnin kannalta merkittäviä riittävän tulotason ja kohtuullisen työmäärän lisäksi.

Nudge-ajattelu pohjautuu behavioristiseen taloustieteeseen, joka tutkii sitä, miten ihmiset todellisuudessa tekevät taloudellisia päätöksiä eli päättävät rahojensa tai vaikkapa työaikansa käytöstä. Tämä laaja tutkimusperinne on havainnut, että todellinen käyttäytyminen poikkeaa monessa suhteessa taloustieteen rationaalisuuden oletuksista²⁷. Tämä on yksi – mutta vain yksi – syistä, miksi käytämme luonnonvaroja tuhlaavasti.

Nudge-ajattelusta kumpuaa monia lupaavia (joskin pieniä) esimerkkejä siitä, miten valtio voi kehystää ihmisten valintoja uudelleen (eli rakentaa parempia valinta-arkkitehtuureja) pakottamatta kansalaisia kuitenkaan yhteen muottiin. Yksi esimerkki rationaalisuudesta poikkeamisesta on status quo -bias eli ihmisten taipumus pystytellä nykytilassa. Tämän johdosta esimerkiksi vain noin 12 % suomalaisista kuluttajista on vaihtanut vihreään sähkөөn²⁸, vaikka tämä olisi yleisempien laskureiden mukaan yksi yksinkertaisimmista tavoista pienentää omaa hiilijalanjälkeään (Ilmastodieetti.fi).

²⁵ Tavoite 8: Ihmisarvoinen työ ja kestävä taloukasvu

²⁶ Tavoite 8: Ihmisarvoinen työ ja kestävä taloukasvu

²⁷ Esimerkki hyvästä yleisteoksesta on Kahneman, D. (2011). Thinking, fast and slow. London: Macmillan.

²⁸ Eurobarometer (2014) Special Eurobarometer 409. CLIMATE CHANGE. Verkossa: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_419_400_en.htm

Muutamissa luonnollisissa kokeissa Saksassa sähkö-yhtiöt ovat vaihtaneet kuluttajan sähkö sopimuksen vihreään sähkөөn ja tarjonneet asiakkailleen mahdollisuutta vaihtaa edullisempaan, fossiililla polttoaineilla tuotettuun sähkөөn. Tällöin kuluttajista 95–99 % on pitänyt vihreässä sähkössä²⁹.

Pohjimmillaan Nudge-ajattelu kertoo siitä, että ihmisten valinnat ovat sosiaalisen ja toimintaympäristön kehystämiä. Itse asiassa koko talousjärjestelmämme (kuten myös sen keskiössä oleva raha) on sosiaalinen konstruktio. Ajatus herättää lupauksia: vaikka historialla on oma painolastinsa, voimme myös pyrkiä kehystämään taloutta uudelleen entistä kestävämmillä tavoilla.

Suomessa on muita maita paremmat edellytykset keskustella talousreformista, koska yhteiskuntamme on pitkälle järjestäytynyt ja kansalaiset käyttäytyvät pitkälti normien mukaan. Automatisointi ja robotisaatio kiihdyttävät työn ja talouden uudelleenmäärittelyä. Tämä voi johtaa myös laajempaan reformikeskusteluun. Poliittista keskustelua tarvitaan sekä yleisesti että erityisesti siitä, ohjautuuko pääoma kestäväan talouteen vai muualle. Avoin keskustelu ja laaja talouspoliittinen lukutaito ovat edellytyksiä sille, että pääsemme eteenpäin.

5. Vastuunottoa yksilöistä maailmanyhteisöön

Miten kestävä kehitys muuttuu osaksi laajempaa tietoisuutta ja ajattelua eikä jää pelkäsi elitistiseksi keskusteluksi? Yksilöillä on useita rooleja ja kestäväan kehityksen näkemykset siirtyvät liikuttaessa näiden roolien välillä. Polut kestäväan kehitykseen muovautuvat myös elinkaaren myötä; nuorten ja vanhempien polut voivat poiketa toisistaan, koska heidän ajattelumaailmansa ja arjen rutiininsa poikkeavat toisistaan.

Lähiyhteisöllisyys luo yhtymäkohtia ja yhteisiä suuntia kestäväan kehityksen poluille. Jo mikrohetkillä, kuten silmäkontakteilla, voi olla merkitystä päätösten kestävyys. Ihminen on laumasielu, ja yhteen kuuluminen on meille tärkeää. Miten pyrkimys hyväan kestäväan kehityksen askelilla voi toteutua laumasieluisuuden ja johtajuuden seuraamisen voimalla?

”Tehdään sitten itse, jos ei palveluita muualta tule” – Kestäväan paikallistalouden rakentamista Eskolan kylässä

Kylät autoituvat ja palvelut karkaavat maaseudulta. Keski-Pohjanmaalla sijaitseva, noin 400 asukkaan Eskolan kylä on tarttunut tähän haasteeseen vireän paikallisen toiminnan avulla. Eskolan kyläyhdistys hallinnoi lakkautetun kyläkoulun tiloja ja pitää auki lakkautettua kyläkirjastoa. Palveluiden tuottamista varten kyläyhdistys ja muut paikalliset toimijat ovat perustaneet vuonna 2013 Eskolan Kyläpalvelu Oy:n. Se on yhteiskunnallinen yritys, jossa ei kerrytetä voittoja omistajille. Mahdolliset tuotot käytetään kylän hyväksi. Kylässä on myös toinen asunnontuotantoon keskittynyt osakeyhtiö ja vaikeasti työllistyviä ihmisiä työllistävä osuuskunta.

Kyläpalvelu Oy tuottaa paikallisten tarpeiden mukaisia, hyvinvointia edistäviä palveluja. Vanhassa koulurakennuksessa toimivat päiväkotij ja lounasravintola, joka kokoaa eri sukupolviin kuuluvia kyläläisiä yhteen. Lounasravintolan yhteydessä on myös kioski, josta asukkaat voivat ostaa välttämättömiä elintarvikkeita kyläkaupan lopetettua toimintansa. Palveluihin kuuluu ruuan kotiinkuljetusta sekä koti- ja siivouspalvelua esimerkiksi vanhuksille. Onko tässä esimerkkiä maaseudun kestävästä sote-ratkaisuista?

Ateriapalveluiden ruoka pyritään hankkimaan mahdollisimman läheltä paikallisilta tuottajilta. Kyläyhdistys on osa Green Care Finland -verkostoa. Lapset retkeilevät luonnossa paikallisten yhdistysten

²⁹ Pichert D & Katsikopoulos KV (2008) Green defaults: information presentation and pro-environmental behaviour. J Env Psych 28, 63-73.

kunnostamalla luontopoluilla ja virkistysalueilla. Kestävän Eskolan kylän haasteena on kuitenkin uusiutuvan energian käyttäminen, sillä kyläyhdistys on vastahakoisesti päätynt vaihtamaan pellettisopimuksen halvempaan öljyyn – taloudellisista syistä. Valinta osoittaa, että energiasiiirtymän vauhdittamisessa tarvitaan ylemmän tason sääntelyä ja taloudellisia ohjauskeinoja.

Kestävän kehityksen edistämiseen tarvitaan meitä kaikkia kaikissa rooleissamme ja instituutioita, joissa toimimme: yhteisöjä, organisaatioita, yrityksiä ja julkishallintoa. Julkinen hallinto rakentaa moderaattori- ja katalysaattorihierarkian kestävän kehityksen edistämiseksi sekä asettaa sääntelyllä ja politiikalla reunaehdot ja toiminnan malleja. Kunnat, kaupungit, kansallisvaltio, mutta yhtä lailla Euroopan Unioni ja YK luovat puitteet, joissa toimia – itse ja yhdessä muiden kanssa. Suomi voisi edistää ja vahvistaa yhdessä edistyksellisten maiden kuten Saksan kanssa EU:n kestävän kehityksen politiikkaa ja aktivoida sitä toimimaan yhtenäisesti vahvalla agendalla YK:ssa³⁰. Suomi voisi myös sisällyttää ulkomaankaupan kestävän kehityksen toimintaansa etsimällä ja tarjoamalla nykyistä hanakammin ratkaisuja globaaleihin kestävän kehityksen kysymyksiin.

Toimeenpanon kärjet keskinäisriippuvia

EDELLÄ ESITETTYIHIN tavoitekokonaisuuksiin voidaan soveltaa erilaisia lähestymistapoja. Tavoitteissa, joiden tilanne näyttää nyt hyvältä, on oltava ennakoivasti liikkeellä. Meidän on esimerkiksi pohdittava, miten massiivinen maahanmuutto voi vaikuttaa radikaalisti sukupuolten väliseen tasa-arvoon, joka nyt on Suomessa suhteellisen hyvällä tolalla. Miten sukupuolten välisen tasa-arvon säilyminen voidaan huomioida maahanmuuttopolitiikassa ja -käytännöissä jo nyt? Monissa erinomaisissa asioissa, kuten koulutuksessa ja kansalaisten yhdenvertaisuudessa on noussut huoli tilanteen heikkenemisestä. Näissä kysymyksissä klassisen pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan pilareita on varmistettava. Se voi kuitenkin edellyttää erilaisia keinoja kuin aiemmin.

Kriittisissä ympäristökysymyksissä, joissa tilanne on heikko, muutos on käynnistettävä ripeästi tai kehitystä on vauhditettava nopeasti. Miten otetaan esimerkiksi haltuun ekosysteemien turvaaminen, ilmastoteot, energiaremontti ja vastuullinen kuluttaminen?

Negatiivisinta kehitystä on arvioitu ihmisarvoisen työn ja kestävän talouskasvun osalta. Nämä muodostavat perustan, johon liittyy syvällisempää tarvetta paradigman muutokselle. Tällaisia ovat erityisesti talouskasvun suhde työhön, koettuun hyvinvointiin ja ympäristöön. Ehdottamamme toimeenpanon kärjet on sijoitettu malliin, joka kuvaa ympäristön, koetun hyvinvoinnin ja talouden keskinäisriippuvuuksia. Niiden uudelleen ymmärtäminen avaa uudenlaisia kestävän kehityksen polkuja.

Keinoja on, jos tahtoa löytyy!

NYKYINEN SUOMALAISEN YHTEISKUNNAN uudistumisen tapa ei tuota tulosta. On löydettävä uusi visio ja uusia tapoja toimia. Systeeminen muutos on saatava osaksi politiikkaa ja regulaatiota, mutta myös osaksi markkinoita ja arkea.

Lyhyen välin valtapolitiikka ei ohjaa kestävän kehityksen poluille, vaan kasvattaa kestävyuden velkaamme yhä suuremmaksi. Sopeutumiskustannukset kasvavat kiihtyvää tahtia. Nyt tarvitaan syvällisempien ja kauaskantoisempien analyysien synnyttämiä yhteiskunnallisia muutoksia. On tehtävä kausien yli ulottuvia ratkaisuja ja sitoumuksia, kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Meidän kaikkien

³⁰ Tavoite 17: Globaali kumppanuus ja yhteistyö

on sisäistettävä, että elinkaarisen merkityksellisyyden rakentamiseen ei riitä lyhyen aikavälin onni, vaan siihen liittyy vastuullisia tekoja ja sitoumuksia sekä hyvän tekemistä. Radikaalien ratkaisujen rinnalle tarvitsemme pieniä arjen muutoksia, jotta hyvinvointia voidaan turvata vaarantamatta ekosysteemejä.

Työkaluja kuten yhteiskuntasitoumusta³¹ tulee kehittää, laajentaa ja voimistaa, jotta niistä tulee valtavirtaa ja ne uudistavat kestävästä kehitystä.

Tarvitsemme myös suunnannäyttäjiä ja suunnan kääntäjiä, jotka rikkovat perinteisiä yhteiskunnallisia rooliasetelmiä. Kokeilukulttuuria ja ruohonjuuritason toimintaa tulee jatkaa ja poistaa esteitä niiden tieltä. Jotta kokeiluista voidaan oppia, on niitä syytä myös systemaattisesti arvioida. Regulaatio on monissa paikoin tärkeä keino ohjata pois kielteisiltä poluilta ja ohjata kestävänsä tulevaisuuden suuntaan.

³¹ Kestävänsä kehityksen yhteiskuntasitoumus on suomalainen sosiaalinen innovaatio. Se perustuu kestävänsä kehityksen toimikunnan hyväksymään kestävänsä kehityksen visioon, periaatteisiin sekä kahdeksaan tavoitteeseen, joiden pohjalta toimijat ja kansalaiset voivat tehdä vapaaehtoisia sitoumuksia tavoitteita edistäviksi toimenpiteikseen. www.sitoumus2050.fi.

Työryhmäraportti: Ehdotus Agenda2030 kansallisen toteutuksen toimintamalleiksi (3.10.2016)

Eeva Hellström
Valtioneuvoston kanslia, politiikka-analyysiyksikkö
3.10.2016

Sisällys

Yhteenveto

1. Raportin tarkoitus ja toteutus
2. Lähtökohta: toteutusperiaatteet ja kehittämishaasteet
Toteutusperiaatteet
Kehittämishaasteet
3. Lähestymistavat Agenda2030 toteutukseen
 - A. Jaetut visiot ja tavoitteet
 - B. Strateginen ja vaiheistettu toteutus
 - C. Kestävän kehityksen tavoitteiden integroiminen politiikan ja hallinnon pääprosesseihin
 - D. Sidosryhmien ja kansalaisten osallistumisen ja omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen ja aktivointi
 - E. Yhteiskunnallinen dialogi, reflektio ja oppiminen
 - F. Yhteistyön ja resurssien mobilisointi

Liite 1. Työprosessi ja työhön osallistuneet tahot

Liite 2. Lähestymistavat tarjoavat ratkaisuja tunnistettuihin haasteisiin

Yhteenveto

Globaali, kaikkia maita koskeva kestävä kehityksen toimintaohjelma, Agenda2030, hyväksyttiin YK:n kestävä kehityksen huippukokouksessa syyskuussa 2015. Yhteinen toimintaohjelma asettaa yhteiset tavoitteet seuraaviksi 15 vuodeksi kaikille YK:n jäsenmaille. Ohjelma yhdistää ensimmäistä kertaa Suomen kansalliset kestävä kehityksen pyrkimykset ja kokonaisvaltaisen globaalin kehityspolitiikan. Suomessa toimintaohjelman toimeenpano- ja seurantavastuu on hallituksella. Hallitus laatii hallitusohjelmaan kirjatun kansallisen toteuttamissuunnitelman vuoden 2016 loppuun mennessä.

Yksi kansallisen toimeenpanon tärkeimmistä kysymyksistä on, millaisia uusia toimintamalleja Agenda2030 toteutukseen tarvitaan. Agenda2030:ssa peräänkuulutetaan moniulotteista yhteistyötä ja kumppanuutta eri maiden sekä eri toimijatahojen ja kansalaisten kesken, aktiivista tiedon ja kokemusten vaihtoa sekä parhaiden käytäntöjen jakamista sekä politiikan johdonmukaisuutta. Agenda2030:n kansallisen toimeenpanon toimintamalleja on kevään 2016 aikana kehitetty Kestävän kehityksen toimikunnan, Kehityspoliittisen toimikunnan ja Kestävän kehityksen koordinaatioverkoston yhteisessä työryhmässä.

Työryhmä on keskittynyt Agenda2030 toimeenpanon lähestymistapoihin kaikkia Agenda2030-tavoitteita poikkileikkaavana kokonaisuutena, eikä ole ottanut kantaa yksittäisten Agenda2030-tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittaviin politiikkakeinoihin.

Työn aluksi tunnistettiin joukko Agenda2030: toteutuksen toimintamalleja ohjaavia periaatteita, joita ovat mm. pitkäjänteisyys, integrointi, yhdessä tekeminen, strategisuus, monimuotoisuus, dialogi, oppiminen, muutos, toiminta ja mahdollistaminen.

Näiden periaatteiden pohjalta tunnistettiin seuraavat kestävän kehityksen politiikan toimintamalleihin liittyvät kehittämistarpeet, joista kolme ensimmäistä koettiin työryhmässä keskeisimmiksi:

- 1) Pitkäjänteisyys (yli hallituskausien menevä toteutus)
- 2) Poliittikkajohdonmukaisuus (toisiinsa kytkeytyneet tavoitteet)
- 3) Omistajuus ja sitoutuminen (valtion mahdollistava rooli, verkostot ja viestintä)
- 4) Synerginen toteutus eri tasoilla (kv. yhteistyö, kehitysyhteistyö, kansallinen taso, aluetaso, paikallinen taso)
- 5) Transformatiiviset muutokset (syvälliset muutokset)
- 6) Sanoista tekoihin (toimintaan kannustavat työkalut: sitoumus, kokeilut, parhaat käytännöt jne.)
- 7) Kriittinen ja moniarvoinen dialogi (sekä sisällön että toimintamallien osalta)
- 8) Resurssien mobilisointi
- 9) Indikaattorien toimivuus

Lähestymistavat haasteisiin tarttumiseksi jaettiin seuraaviin osa-alueisiin:

- A. Jaetut visiot ja tavoitteet
- B. Strateginen ja vaiheistettu toteutus
- C. Kestävän kehityksen tavoitteiden integrointi politiikan ja hallinnon pääprosesseihin
- D. Sidosryhmien ja kansalaisten osallistumisen ja omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen ja aktivointi
- E. Yhteiskunnallinen dialogi, reflektio ja oppiminen
- F. Yhteistyön ja resurssien mobilisointi

Jokainen toteutusmalli vastaa samanaikaisesti useampaan kehittämishaasteeseen. Näistä jokainen sopii sovellettavaksi yhtä lailla sekä paikallisella, kansallisella että kansainvälisellä tasolla, jotka kaikki ovat osa kansallista toimeenpanoa. Ehdotettu toteutusmalli yhdistää tarpeen tarttua Agenda2030 tavoitteisiin kokonaisvaltaisesti sekä tarpeen mahdollistaa strateginen painostus kansallisessa kontekstissa keskeisimpiin kestävä kehityksen kysymyksiin. Lisäksi toimintamallissa ehdotetut lähestymistavat soveltuvat sekä julkisen sektorin, yksityisen sektorin että järjestöjen toiminnassa sovellettavaksi.

Raportissa esitettävät työryhmän ehdotukset luovat toimeenpanon viitekehysten ja ideapankin, jonka puitteissa päätöksiä toimeenpanon käytännön keinoista voidaan tehdä. Ideapankkina se saattaa sisältää ehdotuksia, joista eri toimijat voivat olla hyvinkin eri mieltä.

Ehdotetun toimintamallin soveltaminen edellyttää monella tasolla tapahtuvaa kulttuurinmuutosta mm. hallinnon, sidosryhmien ja kansalaisten rooleissa sekä hallinnossa tarvittavien lähestymistapojen ja kompetenssien osalta. Esitetyn toteutusmallin käyttöönotto on siten pitkäjänteinen yhteiskunnallinen muutosprosessi, joka toteutuu askelittain.

1. Raportin tarkoitus ja toteutus

Globaali, kaikkia maita koskeva kestävän kehityksen toimintaohjelma, Agenda2030, hyväksyttiin YK:n kestävän kehityksen huippukokouksessa syyskuussa 2015. Yhteinen toimintaohjelma asettaa yhteiset tavoitteet seuraaviksi 15 vuodeksi kaikille YK:n jäsenmaille. Ohjelma yhdistää ensimmäistä kertaa Suomen kansalliset kestävän kehityksen pyrkimykset ja kokonaisvaltaisen globaalin kehityspolitiikan.

Suomessa toimintaohjelman toimeenpano- ja seurantavastuu on hallituksella. Hallitus laatii hallitusohjelmaan kirjatun kansallisen toteuttamissuunnitelman vuoden 2016 loppuun mennessä. Toimintasuunnitelmassa määritetään Agenda2030-tavoitteiden kansalliset toimeenpanon painopisteet ja niiden vaiheistus. Agenda2030 tavoitteet tulee nähdä integroituna kokonaisuutena, josta ei voi poimia vain tiettyjä tavoitteita kansalliseen toimeenpanoon.

Yksi toimeenpanon tärkeimmistä kysymyksistä on, millaisia uusia toimintamalleja Agenda2030 toteutukseen tarvitaan. Agenda2030:ssa korostetaan, että toimeenpanon tavat ovat yhtä tärkeitä kuin itse tavoitteet. Siinä peräänkuulutetaan moniulotteista yhteistyötä ja kumppanuutta eri maiden sekä eri toimijatahojen ja kansalaisten kesken, aktiivista tiedon ja kokemusten vaihtoa sekä parhaiden käytäntöjen jakamista sekä politiikan johdonmukaisuutta.

Toimeenpanonsuunnitelma ei voi olla yksityiskohtainen toimenpideluettelo, jossa määritettäisiin tarkkaan jokaisen tavoitteen saavuttamiseksi tarvittavat politiikkatoimet ja niiden vastuutahot ja käytettävissä olevat resurssit. Pikemminkin toimeenpanosuunnitelma muodostaa seuraavien 15 vuoden ajalle dynaamisen kehikon, jonka puitteissa toteutuksen sekä sisältöä että keinoja kehitetään jatkuvasti. Lisäksi toimeenpanosuunnitelmassa ei ole kyse ainoastaan hallinnon toimesta tapahtuvasta toteutuksesta, vaan tavoista luoda omistajuutta, sitoutumista ja omaehtoista toimintaa myös yhteiskunnan eri tahojen parissa. Agenda2030:n kansallisessa toimeenpanossa on näin ollen kyse kestävän kehityksen politiikkaan liittyvästä syvällisestä muutoksesta. Agenda2020 toteutuksen toimintamalleihin liittyviä haasteita on kevään 2016 aikana käsitelty Kestävän kehityksen toimikunnan, Kehityspoliittisen toimikunnan ja Kestävän kehityksen koordinaatioverkoston yhteisessä työryhmässä.

Työryhmä on keskittynyt Agenda2030 kansallisen toimeenpanon lähestymistapoihin kaikkia Agenda2030-tavoitteita poikkileikkaavana kokonaisuutena. Se ei ole ottanut kantaa yksittäisten Agenda2030-tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittaviin politiikkakeinoihin, joita tarkastellaan vasta nk. gap-analyysin (Avain2030 -hanke) tuloksia käsittelevien osallistavien prosessien kautta. Työryhmän työskentelyyn osallistui yhteensä 23 henkilöä. Työryhmän jäsenet kokoontuivat eri kokoonpanoilla huhti-kesäkuussa yhteensä 4 kertaa. Näistä 3 järjestettiin työpajamuotoisena. Työryhmän tuotosten lisäksi raportissa on hyödynnetty haastatteluja sekä kestävään kehitykseen ja julkiseen johtamiseen liittyvää kirjallisuutta. (Tarkemmin osallistujista ja prosessista, ks. liite 1) Tämä raportti toimii työryhmän työskentelyn koontiraporttina. Se on luonteeltaan taustapaperi ja ideapankki, jota voidaan hyödyntää syötteenä vuoden 2016 loppuun mennessä valmisteltavaan Agenda2030 kansallisen suunnitelmaan.

Työryhmän työskentely on lähtenyt siitä, että Agenda2030:n kansallinen suunnitelma ei voi olla kaikkia 169 alatavoitetta koskeva 15 vuoden toimenpidelistä tarkkoine vastuujakoineen. Sen on oltava dynaaminen ja ajassa elävä. Tämän vuoksi ehdotus toimintamalliksi on rakennettu siten, että keskeisimmäksi lähtökohdaksi on otettu toteutuksen periaatteet, jotka on tarkoitettu varsin pysyviksi. Samoin periaatteista johdetut lähestymistavat toteutukseen edustavat suhteellisen pysyviä ja työryhmässä laajasti hyväksytyjä lähestymistapoja, joiden hengessä Agenda2030 voidaan toteuttaa pitkäjänteisesti. Sen sijaan niiden yhteydessä ehdotetut toimenpiteet ovat valinnaisia, niihin voi liittyä näkemyksiä sekä puolesta että vastaan, ja pelikenttä on auki uusien ja yhä paremmille ideoille.

Ehdotuksena on, että Agenda2030 toimintasuunnitelman painopiste olisi Agenda2030-tavoitteiden kansallisessa tulokinnassa sekä painopisteiden, vaiheistuksen sekä lähestymistapojen määrittelyssä, eikä yksityiskohtaisissa toimenpideluetteloissa.

2. Lähtökohta: toteutusperiaatteet ja kehittämishaasteet

Toteutusperiaatteet

Työn aluksi kartoitettiin keskeisiä Agenda2030 toteutusperiaatteita, jotka muodostivat keskeisen "kasvualustan" toteutusmallien kehittämiseksi. Tiedonlähteinä käytettiin mm. seuraavia:

Kestävän kehityksen toteutusperiaatteet

- Agenda2030
- Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus ja sen periaatteet
- ESDN recommendations
- UK Stakeholder forum recommendations
- Kestävän kehityksen toimikunnan impulssit (syksyn työpaja ja kokous, kysely, kohtaamo)

Valtionhallinnon johtamisen kehittämismallit ja -linjaukset

- Hallitusohjelma, sen toimeenpano-suunnitelma sekä kärkihankkeiden suunnitelmat
- KEHU, OHRA

Lisäksi hyödynnettiin kompleksien yhteiskunnallisten ongelmiin keskittyvän governance-tutkimusten suosituksia, joita on koottu mm julkaisuihin Governments for the future (Sitra 2015) ja Governing the welfare state and beyond (Sitra 2016).

Toteutuksen keskeiset periaatteet ryhmiteltiin seuraavasti:

- PITKÄJÄNTEISYYS: ylisukupolvisuus, ennakoivuus
- INTEGROINTI: universaalius, integraatio, koherenssi
- YHDESSÄ: yhteistyö, kumppanuus, osallisuus, omistajuus, sitoutuminen
- STRATEGISUUS: painopisteet, vaiheistus, dynaamisuus
- MONIMUOTOISUUS: moninäköalaisuus, monitoimisuus, hajautettu toteutus
- DIALOGI: vuorovaikutus, avoimuus, läpinäkyvyys
- OPPIMINEN: tieto, reflektio, kokeilu, oppiminen
- MUUTOS: transformatiivisuus, evolutiivisuus, kiireellisyys
- TOIMINTA: Vaikuttavuus, toimeenpano, skaalaaminen
- MAHDOLLISTAMINEN: mobilisointi, aktivointi

Toteutusperiaatteet muodostavat moniulotteisen kokonaisuuden, jossa pyritään mahdollistamaan yhtä aikaa hyvinkin erilaisia, mutta toisiaan täydentäviä lähestymistapoja mm.:

- Pitkäjänteisyys ja dynaamisuus
- Bottom-up ja top-down toiminta
- Universaalius ja strategisuus
- Globaali ja paikallinen toteutus

Kehittämishaasteet

Periaatteiden pohjalta työryhmässä tunnistettiin seuraavat 9 keskeistä toimintamalleihin liittyvää kehittämishaastetta. Niiden yhteydessä on esitetty muutamia esimerkkejä työpajoissa esiin nousseista kysymyksistä.

Kolme ensimmäiseksi mainittua haastetta nousivat kaikissa työryhmän työpajoissa kaikkein keskeisimmiksi.

1. Pitkäjänteisyys (yli hallituskausien menevä toteutus)

- Miten varmistetaan johdonmukainen toteutus yli hallituskausien?
- Miten yhdistetään pitkän ja lyhyen aikavälin tavoitteet?
- Miten visioita hyödynnetään vaikuttavammin kestävän kehityksen työssä?
- Mitä eduskunta voi tehdä politiikan pitkäjänteisyyden edistämiseksi?

2. Poliittikajohdonmukaisuus (toisiinsa kytkeytyneet tavoitteet)
 - Mikä on Agenda2030:n asema Suomen poliittisessa päätöksenteossa, toimijoiden strategioissa ja lainsäädännössä?
 - Miten edistetään kestävä kehityksen politiikan johdonmukaisuutta?
 - Miten Agenda 2030 tulisi näkyä lainsäädännössä tai vaikutusarvioinneissa?
 - Miten kehitetään budjetointia, joka tukee tavoitteiden toteuttamista?
 - Miten varmistetaan hallinnon toimeenpano?
 - Millaisia hallinnonalojen ohjaus- ja koordinaatiomekanismeja poliittikajohdonmukaisuus edellyttää?

3. Omistajuus ja sitoutuminen (valtion mahdollistava rooli, verkostot ja viestintä)
 - Miten eri hallinnonalat saadaan aktiivisesti mukaan Agenda2030 toteutukseen?
 - Miten Agenda2030 saadaan vahvemmin puolueiden tietoisuuteen ja innostumaan asiasta?
 - Miten Agenda 2030:sta saadaan koko Suomen yhteinen asia? Miten saadaan yritykset, järjestöt ja kansalaiset entistä vahvemmin mukaan muutoksen?
 - Miten erityisesti eduskunta, lapset ja nuoret sekä alueelliset toimijat kytetään vahvemmin kansalliseen toimeenpanoon?
 - Miten varmistetaan uusien toimijoiden mukaan saaminen, myös jo olemassa olevien instituutioiden (esim. toimikunnan) ulkopuolelta?
 - Miten valtion ja sidosryhmien roolin pitäisi uudistua kestävä kehityksen toteuttamisessa?
 - Miten erilaiset toimijat saadaan toimimaan synergisesti yhdessä?
 - Miten Agenda2030 toteutukseen saadaan yhteiskunnallista hypetystä ja hehkua?
 - Miten voidaan edistää aktiivista kansalaisuutta ja kansalaisten osallistumista Agenda2030 toteutukseen?

4. Synerginen toteutus eri tasoilla (kv yhteistyö, kehitysyhteistyö, kansallinen taso, aluetaso, paikallinen taso)
 - Miten globaali, kansallinen ja paikallinen näkökulma integroidaan?
 - Kuinka kaupungeissa ja kunnissa Agenda2030 otetaan osaksi päätöksentekoa sekä toteutetaan ja raportoidaan Agendaa?
 - Miten päätöksenteko saadaan lähemmäs paikallistasoa?
 - Miten Suomi voisi olla aktiivinen Agenda2030 toteuttamiseksi EU-tasolla?

5. Transformatiiviset muutokset (syvälliset muutokset)
 - Miten luodaan tietoisuutta Agenda2030 toteutukseen liittyvästä laajasta ja universaalista kehitysjattelun muutoksesta?
 - Miten varmistetaan, että teemme oikeita, riittävän syvällisiin muutoksiin tähtäviä asioita?
 - Miten vahvistamme yhteiskunnan muutoskykyä?
 - Miten isot muutosprosessit vaiheistetaan?
 - Miten huolehditaan siitä, että kansallinen suunnitelma elää ajassa ja pystyy vastaamaan globaalin keskinäisriippuvuuden jatkuvasti eteen tuomiin uusiin haasteisiin?

6. Sanoista tekoihin (toimintaan kannustavat työkalut: sitoumus, kokeilut, parhaat käytännöt jne.)
 - Miten toteutus saadaan jalkautettua käytännön toiminnaksi
 - Miten parhaat käytännöt skaalataan?
 - Miten rohkea ja aktiivinen kokeileminen saadaan osaksi Agenda2030 toteutusta?
 - Miten toimenpidesitoumuksia buustataan ja vaikuttavuutta lisätään?

7. Kriittinen ja moniarvoinen dialogi (sekä sisällön että toimintamallien osalta)
 - Miten kannustetaan rohkeaan yhteiskunnalliseen dialogiin tarvittavista muutoksista?

- Miten keskustellaan rakentavammin ja sallivammin erityisesti talousmallimme ekologisista ja sosiaalisista haasteista?
- Miten jännitteisiin ja konflikteihin suhtaudutaan ja miten kannustetaan uusiin näköaloihin?
- Miten keskeisten dialogifoorumien toimintaa pitäisi kehittää?
- Millaista viestintää tarvitaan? Miten Agenda2030 tulee tunnetuksi?

8. Resurssien mobilisointi

- Miten mahdollistetaan resurssien joustavuutta?
- Miten mobilisoidaan resursseja sekä eri hallinnonaloilta että muualta yhteiskunnasta?
- Miten mahdollistetaan joustava budjetointi hallinnonalojen rajat ylittävissä kysymyksissä?
- Mitä kompetensseja Agenda2030 toteutukseen tarvitaan ja miten niitä kehitetään?

9. Indikaattorien käytön haasteet

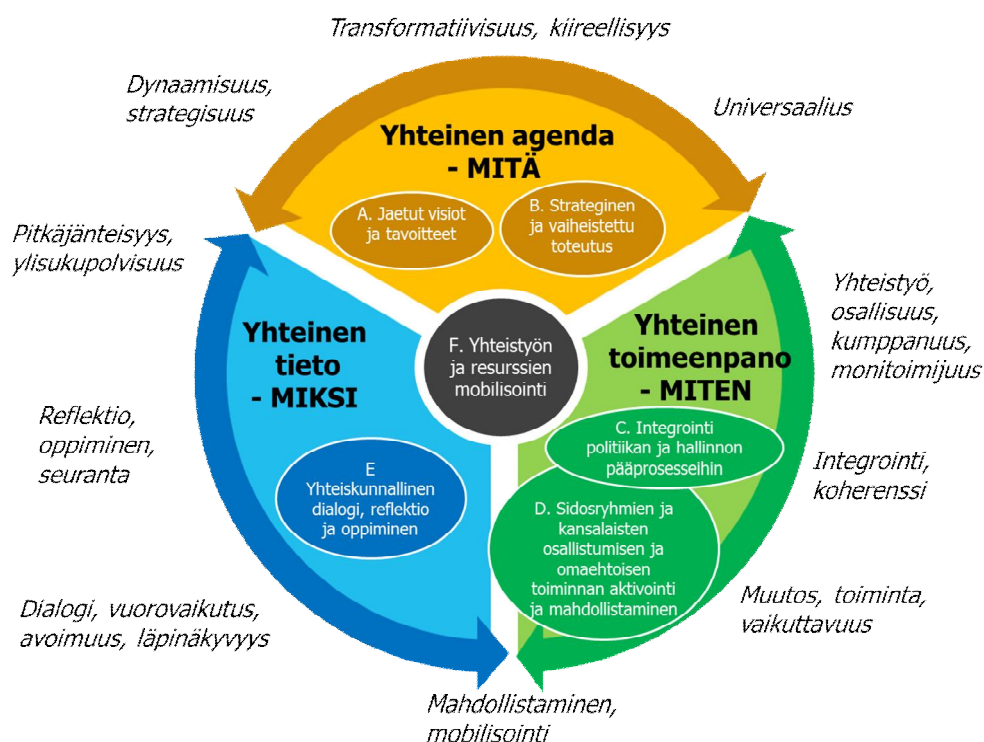
- Miten tunnistetaan ja määritetään toimivat kansalliset indikaattorit?
- Miten varmistetaan, että indikaattorien käyttö ei johda osoptimointiin?
- Mikä on indikaattorien rooli seurantatyössä?
- Mitä muuta tietopohjaa seuranta ja päivittäminen indikaattorien lisäksi?

3. Lähestymistavat Agenda2030 toteutukseen

Työryhmässä pyrittiin kehittämään ideoita kuhunkin edellä esitettyyn kehittämishaasteeseen vastaamiseksi. Kaikki kerätyt ideat koottiin yhteen ja ne jaoteltiin lopulta kuuteen eri lähestymistapaan:

- Jaetut visiot ja tavoitteet
- Strateginen ja vaiheistettu toteutus
- Kestävän kehityksen tavoitteiden integrointi politiikan ja hallinnon pääprosesseihin
- Sidosryhmien ja kansalaisten osallistumisen ja omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen ja aktivointi
- Yhteiskunnallinen dialogi, reflektio ja oppiminen
- Yhteistyön ja resurssien mobilisointi

Ehdotetut toimintamallit voidaan asettaa valtionhallinnon johtamisen kehittämisessä hyödynnetyn nk. OHRA-mallin kehikoon seuraavasti:

Jokainen ehdotettu lähestymistapa Agenda2030 toimeenpanoon vastaa samanaikaisesti useampaan edellisessä luvussa tunnistettuun kehittämishaasteeseen (ks. liite 2). Näistä jokainen tukee yhtä lailla sekä Suomessa tapahtuvaa toimintaa että Suomen ulkopuolelle ulottuvia toimia, jotka molemmat ovat osa kansallista toimeenpanoa.

Ehdotettu toteutusmalli yhdistää tarpeen tarttua Agenda2030 tavoitteisiin kokonaisvaltaisesti sekä tarpeen mahdollistaa strateginen painostus kansallisessa kontekstissa keskeisimpiin kestävä kehityksen kysymyksiin. Lisäksi toimintamallissa ehdotetut lähestymistavat soveltuvat sekä julkisen sektorin, yksityisen sektorin että järjestöjen toiminnassa sovellettavaksi.

Työryhmän ehdottamat toimenpiteet eivät vastanneet tasapuolisesti kaikkiin esitettyihin kehittämishaasteisiin, mikä hyvin kuvastaakin toimintamallien kehittämisen vaikeutta ja tarvetta tehdä kehittämistyötä jatkuvana prosessina.

Esitetyn toteutusmallin käyttöönotto onkin pitkäjänteinen yhteiskunnallinen oppimis- ja muutosprosessi, joka toteutuu askelittain. Ehdotetun toimintamallin soveltaminen edellyttää monella tasolla tapahtuvaa kulttuurinmuutosta mm. hallinnon, sidosryhmien ja kansalaisten rooleissa sekä hallinnossa tarvittavien lähestymistapojen ja kompetenssien osalta. Alla esiteltäviä lähestymistapoja on havainnollistettu käytännön ehdotuksin. Ideapankkina raportti saattaa sisältää ehdotuksia, joista eri toimijat voivat olla hyvinkin eri mieltä. Lisäksi monet toimenpide-ehdotukset ovat vasta ideatasolla ja vaativat konkretisoimista ollakseen toteutuskelpoisia. Osa toimenpide-ehdotuksista voidaan ottaa käyttöön välittömästi. Monet toimintapide-ehdotukset edellyttävät toteutuakseen laajempaa sidosryhmädialogia ja poliittista keskustelua.

Vaikka keskustelu käytännön toimenpide-ehdotuksista varmasti jatkuu koko Agenda2030 toteutuksen ajan, raportin kuusi lähestymistapaa Agenda2030 toimeenpanoon luovat kuitenkin käyttökelpoisen toimeenpanon viitekehysten, jonka puitteissa päätöksiä toimeenpanon käytännön keinoista voidaan tehdä.

Työryhmän työskentelyn pääpaino oli Agenda2030 toteuttamisessa kansallisella tasolla. Suomi kuitenkin edistää kestävä kehitystä myös kansallisten rajojensa ulkopuolella myös kehityspolitiikan keinoin. Tämä on erityisen tärkeää kaikkein köyhimmille kehitysmaille ja kumppaneille, joiden kehitystarpeita Suomi voi tukea sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävillä tavoilla. Vaikka kansalliset toimet korostuivat työryhmän keskusteluissa, monet ehdotetuista toimintamalleista ovat sovellettavissa myös Suomen kansainväliseen toimintaan, eikä näitä kahta toiminnan ulottuvuutta ole mahdollista tai järkevääkään aina erottaa toisistaan.

A. Jaetut visiot ja tavoitteet

Tausta ja lähestymistapa

Agenda2030 asettaa globaalin vision sekä siihen pohjautuvaa, 17 toisiinsa vahvasti kytkeytynyttä tavoitetta, joita tulee toteuttaa universaalisti. Kestävän kehityksen toimikunta on vuonna 2013 laatinut Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen "Suomi jonka haluamme 2050". Sitoumusasiakirja on päivitetty keväällä 2016 huomioimaan erityisesti Agenda2030 tavoitteet sekä globaalin vastuun periaatteen. Agenda2030 sekä Suomen yhteiskuntasitoumus muodostavat siten keskeisen ja keskenään johdonmukaisen visio- ja tavoitekehikon Agenda2030 kansalliselle toimeenpanolle.

Suomen on useissa yhteyksissä todettu kärsivän jaetun, positiivisen tulevaisuuskuvan puutteesta. Kestävän kehityksen sekä globaali että kansallinen visio ja tavoitteisto tarjoavat viitekehyyksen, josta voi ammentaa elementtejä positiiviseen, yhteiseen tulevaisuuskuvaan myös Suomelle. Näiden visioiden ja tavoitteiden vieminen käytännön toimiksi ei voi kuitenkaan tapahtua vain ylhäältä päin ohjaten. Sitoutuminen kestävän kehityksen tavoitteisiin edellyttää omakohtaista osallistumista niiden laadintaan ja tulkintaan.

Osa Agenda2030 tavoitteista on kirjattu niin, että niitä voidaan tulkita monella tavalla. Siksi yksi ainoa kansallinen tulkinta Agenda2030 tavoitteista voi helposti johtaa liian suppeisiin lähestymistapoihin. Rinnakkaiset, eri toimijoiden Agenda2030 hengessä tekemät omat kestävän kehityksen tulkinnat luovat sekä omistajuutta että mahdollistavat monimuotoista toteuttamista. Yhteiskunnan eri toimijoita niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla sekä kansalaisyhteiskunnassa tulee kannustaa käynnistämään omia dialogiprosessejaan muodostaakseen oman tulkintansa siitä, miten Agenda2030 tavoitteet voidaan ymmärtää ja konkretisoida osaksi omaa toimintaa. Yhteiskunnan toimijoiden kannustaminen omaan kestävän kehityksen visiointiin ja tavoitteiden asettamiseen edellyttää myös hallitukselta esimerkillistä johtajuutta ja poliittista sitoutumista sekä globaaleihin että kansallisiin tavoitteisiin.

Ehdotukset

- Kansallinen visio
 - o Suomi jonka haluamme 2050 -yhteiskuntasitoumusta päivitetään jatkossakin säännöllisesti ja laajasti osallistavin prosessein. Seuraavassa päivityksessä eri yhteiskunnalliset tahot otetaan toimikuntien työssä institutionaalisesti mukana olevia toimijoita laajemmin mukaan prosessiin. Esimerkiksi sitoumuksentekijät sekä lapset ja nuoret ovat vielä hyödyntämätön voimavara.
 - o Kansallisessa Agenda2030 suunnitelmassa hallitus voisi vahvistaa yhteiskuntasitoumuksen vision ja tavoitteet myös oman toimintansa perustaksi, varmistaen kuitenkin että sitoumuksen "omistajuus" säilyy sen laatineilla sidosryhmillä, erityisesti kestävän kehityksen toimikunnalla. Kun kansallisen Agenda2030 suunnitelman valmistelu oli hallituksen kivijalkahanke, voisiko itse suunnitelma olla yksi hallituksen "kivijalkastrategioista"?
- Muiden tahojen visioinnin tukeminen
 - o Hallinnonaloja kannustetaan käynnistämään ja vahvistamaan omia dialogi-tulkintaprosessejaan siitä, mitä kestävän kehityksen visio tarkoittaa heidän oman hallinnonalansa näkökulmasta ja miten hallinnonalan tavoitteet toimet kytkeytyvät muihin hallinnonaloihin.
 - o Kestävän kehityksen viestinnässä nostetaan esiin kestävän kehityksen mukaisia, eri toimijoiden rohkeita ja inspiroivia tulevaisuusvisioita ja tavoitteita sekä kannustetaan eri toimijoita omakohtaiseen visiointiin ja kestävän kehityksen tavoitteiden asettamiseen.
 - o Uusi maakuntahallinto tarvitsee käynnistyäkseen paitsi toimivan hallintorakenteen, myös kestävän kehityksen tulkintaprosessi voi olla tärkeä ja suuntaa-antava lähtökohta myös uuden maakuntahallinnon tavoitteiden ja käytännön toimintamallien rakentamisessa. Kestävä kehitys tulisi integroida olemassa oleviin ja mahd. uudessa maakuntia koskevassa lainsäädäntöehdotuksessa määriteltyihin strategioihin ja ohjelmiin.
 - o Monilla kunnilla ja kaupungeilla on omat kestävän kehityksen strategiansa, joskaan erillisen kestävän kehityksen strategian laatiminen ei ole tarpeenkaan joka kunnassa,

mikäli kestävän kehityksen tavoitteet voidaan riittävästi huomioida muilla keinoin. Myös Agenda2030 tavoitteet tulisi integroida osaksi kuntien strategioita – joko osana kunnan kestävän kehityksen strategiaa, tai sen muita strategioita poikkileikkaavasti. Paikallishallintoa kannustetaan omien kestävän kehityksen visioiden ja strategioidensa päivittämiseen ja /tai sisällyttämään kestävän kehityksen näkökulman keskeisiin strategioihin Agenda2030 pohjalta. Tämä tulisi toteuttaa alueellisia toimijoita ja asukkaita laajasti osallistavina prosesseina.

B. Strateginen ja vaiheistettu toteutus

Tausta ja lähestymistapa

“The Sustainable Development Goals and targets are integrated and indivisible, global in nature and universally applicable, taking into account different national realities, capacities and levels of development and respecting national policies and priorities. Targets are defined as aspirational and global, with each Government setting its own national targets guided by the global level of ambition but taking into account national circumstances.” (Agenda2030, kohta 55)

Agenda2030 tavoitteiden vaikuttava toteuttaminen edellyttää toteutuksen vaiheistusta etenkin julkisen sektorin käyttämien resurssien osalta. Toteutuksen vaiheistus voi koskea sekä panostamista eri tavoitteisiin että toimeenpanon mekanismien kehittämiseen.

Strateginen hallitusohjelma on yksi keskeinen väline painopisteiden ja tavoitteiden vaiheistamiseksi. Suomen hallitusohjelma toteuttaa mm. Agenda2030 tavoitteita panostamalla mm. biotalouteen ja puhtaaseen teknologiaan, osaamisen ja koulutukseen sekä terveyteen ja hyvinvointiin.

Suomen kehityspoliittisessa selonteossa on jo valittu neljä painopistettä, jotka linkittyvät vahvasti Agenda2030:een ja sen tavoitteisiin: tyttöjen ja naisten oikeuksien ja aseman vahvistuminen; kehitysmaiden talouksien kehittyminen, työpaikkojen, elinkeinojen ja hyvinvoinnin lisäämiseksi; yhteiskuntien demokraattisuus ja toimintakyvyn vahvistuminen sekä ruokaturvan, veden ja energian saatavuuden parantuminen sekä luonnonvarojen kestävyys.

Agenda2030:n tavoitteiden vaikuttava ja universaali toteuttaminen edellyttää strategisesti erilaisia lähestymistapoja erilaisiin haasteisiin. Lähestymistavat tavoitteiden toteuttamisessa voivat olla erilaisia esimerkiksi sen suhteen, mikä on tietyn tavoitteen tämänhetkinen tila, mikä on sen kehityssuunta sekä miten voimakkaita toimia kyseiseen tavoitteeseen jo nykypolitiikassa ja -hallinnossa kohdistetaan ja millaisia vaikutuksia nykytoimilla oletetaan olevan. Lisäksi on tärkeä tunnistaa ne tavoitteet, joissa Suomella on eniten kehitettävää omassa toiminnassaan ja ne, joissa Suomen vahvuuksien avulla voidaan parhaiten auttaa muita.

Pyrkimys universaaliin toteutukseen ei siten ole ristiriidassa strategisen toteutuksen kanssa, vaan eri tavoitteiden strategisella asemoinnilla voidaan mahdollistaa julkisten resurssien mahdollisimman tehokas käyttö Agenda2030 tavoitteiden kokonaisvaltaiseen toteuttamiseen.

Toteutuksen vaiheistus voi koskea sekä ajallisesti erilaisia panostuksia joko eri tavoitteiden toteuttamiseen tai toimeenpanon keinojen kehittämiseen. Osa Agenda2030:n tavoitteista on luonteeltaan sellaisia, että ne voidaan toteuttaa suhteellisen nopeasti (“low hanging fruits”), jolloin resursseja voidaan kohdentaa niihin Agenda2030 toteutusaikana esimerkiksi kiireellisyysjärjestyksessä. Toisten tavoitteiden saavuttaminen voi vaatia koko Agenda2030 toimeenpanon 15 vuoden kauden, jolloin toimenpiteitä on tärkeä voida vaiheistaa vaikuttavalla tavalla koko 15 vuoden jaksolle. On myös huomattava, että osaa Agenda2030 tavoitteista voidaan toteuttaa toimintatapoja muuttamalla, ilman merkittäviä taloudellisia panostuksia.

Toimeenpanon painopisteiden määrittämisessä ei ole kysymys vain Agenda2030 tavoitteiden keskinäisestä järjestämisestä esimerkiksi kiireellisuuden tai odotettujen vaikutusten suhteen. Pyrkimyksenä tulisi olla tunnistaa ja valita painopistealueiksi sellaisia toimenpiteitä, joilla voidaan samanaikaisesti edistää useamman tavoitteen toteuttamista. Siksi painopisteiden valinta hyötyisi tavoitteiden välisten kytkentöjen analyysistä sekä ratkaistavien haasteiden ydinsyysanalyysistä. Vaiheistuksen toteuttamisessa vastuun selkeä määrittäminen hallinnonalojen kesken ja sektorirajat ylittävien koordinaatio- ja yhteistyömallien kehittäminen on keskeistä. Vaiheistuksen toteuttamisessa on myös tärkeää, että samanaikaisesti hallinnon toimien ohella hyödynnetään aktiivisesti ja markkinoidaan kohdennetusti erilaisia sidosryhmiä ja kansalaisia omaehtoiseen toimintaan aktivoivia työkaluja.

Ehdotukset:

- Kriteeristön laatiminen painopisteille ja vaiheistukselle, esim.:
 - o Lähtötilanne
 - gap-analyseissa todennetut heikkoudet ja vahvuudet
 - suhteellinen sekä absoluuttinen taso
 - kehityssuunta
 - mitä tavoitteita ei toteuteta jo muualla (huom. myös sidosryhmien omat toimet tärkeitä)
 - o Vaikutukset, kustannustehokkuus, rajahyöty
 - kuinka nopeasti tavoitteet saavutettavissa (optimismin luominen onnistuneiden avausten kautta)
 - tavoiteltujen vaikutusten välittömyys ja laajuus
 - toteuttamatta jättämisen taloudelliset, inhimilliset ja ekologiset vaihtoehtokustannukset
 - paljonko yhdellä eurolla saadaan aikaan
 - mahdollisuuksia toteuttaa useita eri tavoitteita samanaikaisesti
 - mahdollisuudet yhdistää lyhyen ja pitkän aikavälin hyötyjä
 - tavoitteiden toteuttamisesta seuraavia uuden osaamisen kehittämisen ja uuden liiketoiminnan mahdollisuuksia.
 - o Toteutusvalmius
 - poliittinen imu asialle, momentum
 - sidosryhmien motiivit tarttua omaehtoisesti aiheeseen
 - toimien vaikutukset eri toimijoihin (jotkut toimet "sattuvat" enemmän kuin toiset)
 - toimeenpanon vaikuttavuutta edistävää politiikkakoherenssia
- Varmistetaan universaali toteutus ottamalla kaikki Agenda2030 tavoitteet huomioon, mutta samalla tunnistetaan strategisesti millaista lähestymistapaa tavoitteen saavuttaminen edellyttää esim.:
 - o Aktiivista seurantaa ja jatkuvaa uudistumista hyvä tason ylläpitämiseksi
 - o Muutoksen suunnan kääntämistä
 - o Syvällisiä transformatiivisia tai disruptiivisia muutoksia
 - o Suomen osaamisen aktiivista hyödyntämistä muiden maiden avuksi
 - o Merkittävää oppimista muilta mailta
- Nopeasti ja edullisesti toteutettavissa olevat tavoitteet
 - o "Low hanging fruits" – tunnistetaan toimet, joita voidaan saada aikaan kustannustehokkaasti ja nopeasti vaikutuksia aikaan.

- Toimintatapojen muutokset – tunnistetaan tavoitteet, joiden toteuttaminen edellyttää enemmänkin toimintatapojen muutosta kuin lisäresursointia.
- Voimakas viestintään panostaminen toteutuksen alkuvaiheessa mahdollistaa tehokkaan yhteistyön ja resurssien mobilisoinnin läpi yhteiskunnassa.
- Pitkäjänteiset ja syvällisiä muutoksia edellyttävät ja toisiinsa kytkeytyneet tavoitteet, joissa on tärkeä päästä nopeasti ja poikkileikkaavast alkuun
 - Kytkenät ja juurisyyt. Laaditaan analyysi Suomen kannalta keskeisten tavoitteiden välisiä kytkennöistä ja niiden juurisyyistä.
 - Back-casting. Tunnistetaan pitkäjänteistä toteutusta vaadittavat kansalliset tavoitteet ja laaditaan niistä back-casting menetelmää käyttäen lyhyen aikavälin tavoitteista.
 - Toimenpideklusterit. Rakennetaan muutama keskeinen toimenpideklusteri, joiden avulla voidaan tukea useampia tavoitteita yhtenä kokonaisuutena.
 - Hyödynnetään ilmiöpohjaista budjetointia (ks. kohta B) laajapohjaisten vaikutusten aikaansaamiseksi.

C. Kestävän kehityksen tavoitteiden integroiminen politiikan ja hallinnon pääprosesseihin

Tausta ja lähestymistapa

“Each Government will also decide how these aspirational and global targets should be incorporated into national planning processes, policies and strategies. It is important to recognize the link between sustainable development and other relevant ongoing processes in the economic, social and environmental fields.” (Agenda2030, kohta 55)

Kansallinen strategiakehikko koostuu useista eri hallinnonalojen strategioista ja ohjelmista, joista huomattavan monet jo toteuttavat kestävän kehityksen tavoitteita. Esimerkiksi helmikuussa 2016 hyväksytty kehityspoliittinen selonteko jo pohjaa suosituksensa Agenda2030 viitekehykseen. Vastaavasti monet muut kansalliset strategiat, kuten kauppapolitiikka, ulko- ja turvallisuuspolitiikka, ilmasto- ja energiapolitiikka, luonnonvarapolitiikka, koulutuspolitiikka, sosiaali- ja terveystieteiden politiikka jo toteuttavat käytännössä monia Agenda2030 tavoitteita. Siksi kansallisen Agenda2030 suunnitelma pohjautuu monelta osin eri hallinnonaloilla jo tehtävään työhön.

Vaikka kestävän kehityksen tavoitteet ovat jo monin tavoin integroituneet suomalaiseen politiikkaan ja hallintoon, niiden siilomaisuus asettaa merkittäviä haasteita politiikan ja sen toteutuksen johdonmukaisuudelle. Esimerkiksi eduskunnalla ei ole institutionaalista järjestelyä, jonka kautta kestävän kehityksen asiat tulevat säännölliseen keskusteluun. Kestävän kehityksen politiikka on hajautunut lukuisiin eri valiokuntiin. Lisäksi valtiontalouden budjetointimenettely jakaa resurssit hallinnonaloittain eikä tavoitteittain, jolloin kestävän kehityksen politiikan resursointia on vaikea tehdä kokonaisvaltaisesti.

Agenda2030 tavoitteita ei tule jakaa hoidettavaksi vain eri hallinnonalojen kesken, jolloin on riski että niitä toimeenpannaan siiloissa: yksi hallinnonala ei tiedä mitä toinen tekee, tehdään päällekkäistä tai ristiriitaista toimeenpanoa, ei nähdä eri tavoitteiden välisiä yhteyksiä ja kadotetaan johdonmukaisuus. Tarvitaan tehokas strategia, millä tämä vältetään.

Agenda2030:n kokonaisvaltainen toimeenpano ja kestävän kehityksen kokonaisvaltainen edistäminen edellyttää kestävän kehityksen tavoitteiden systemaattista integroimista politiikan ja hallinnon pääprosesseihin, kuten hallitusohjelmaan, lainsäädäntöön, budjettiin, tulohajukseen sekä henkilöstöhallintoon. Lisäksi olennainen kysymys on, miten kansallinen Agenda2030 suunnitelma asemoidaan kansallisessa strategiakehikossa.

Kansallisen kestävän kehityksen politiikan koordinaatiovastuun siirtyminen ympäristöministeriöstä valtioneuvoston kanslialle vuoden 2016 alussa mahdollistaa entistä systemaattisempien lähestymistapojen käyttämisen politiikkajohdonmukaisuuden lisäämisessä. Samaan aikaan kestävän kehityksen tavoitteita voidaan pyrkiä integroimaan maakunnallisiin prosesseihin osana uuden maakuntahallinnon kehittämistä.

Agenda2030 toteutuksen johtamishaasteet ovat monilta osin samanlaisia kuin muissakin valtionhallinnon useita hallinnonaloja poikkileikkaavissa kysymyksissä. Siksi onnistuminen kestävän kehityksen tavoitteiden integroinnissa hallinnon ja politiikan prosesseihin mahdollistaa hyvien käytäntöjen tehokkaan leviämisen myös muissa yhteiskuntaa laajasti poikkileikkaavissa kysymyksissä.

Kestävän kehityksen tavoitteiden integrointi politiikan ja hallinnon tavoitteisiin sisältää sekä toimia, jotka voidaan toteuttaa hyvin nopealla aikataululla että toimia, jotka vaativat syvempiä ja pitkäaikaisempia muutoksia.

Agenda2030 tavoitteiden integrointi olemassa oleviin järjestelmiin ja jo olemassa oleviin prosesseihin voi ainakin lyhemmällä tähtäimellä olla vaikuttavampaa kuin uusien verkostojen, strategioiden tai seurantajärjestelmien rakentaminen, mikä ei välttämättä herätä intoa eri organisaatioissa mahdollisen lisätyön, päällekkäisyyden tms. vuoksi.

Ehdotukset

- Hallitusohjelmien laadinta ja välitarkastelut
 - o Hallitusohjelman välitarkastelua tuetaan laatimalla vertailu Agenda2030 tavoitteiden ja hallitusohjelman tavoitteiden vertailu. Vertailussa voidaan hyödyntää myös mm. yhteiskuntasitoumuksen tavoitteita sekä Avain2030 -hankkeen tuloksia.
 - o Laaditaan "kansakunnan tila" -raportti, jota puolueet voivat hyödyntää jo tulevien vaaliohjelmiansa valmistelussa.
 - o Hallituksen ja opposition yhteiset pitkän aikavälin linjaukset Agenda2030 toteuttamisesta – onko mahdollista? Vrt. ilmastoasiat.
- Eduskunnalla ei ole institutionaalista järjestelyä, jonka kautta kestävän kehityksen asiat tulevat säännölliseen keskusteluun. Keväällä 2016 on järjestetty kansanedustajien kanssa keskustelutilaisuuksia, joissa on keskusteltu eduskunnan mahdollisuuksista integroida kestävän kehityksen tavoitteet nykyistä systemaattisemmin omaan työhönsä.
 - o Kansallisen Agenda2030 suunnitelman antaminen eduskunnalle muodossa, joka kannustaa aktiiviseen eduskuntakeskusteluun aiheesta. Pääministerin ilmoitus? Hallituksen selonteko?
 - o Eduskuntakeskustelun aktivoiminen
 - Keskustelualoite (toimikunnat jo jättäneet)
 - Eri valiokuntia Agenda2030 ympärille yhdistävä julkinen kuulemistilaisuus, jossa myös tutkimuslaitokset ja kansalaisjärjestöt mukana. Kuulemistilaisuuden jälkeen valiokunnat pohtimaan miten työtä jatketaan.

- Eduskunnan teemapäivä
 - Tutkas voisi järjestää tilaisuuden Agenda2030 ympärille; tai tilaisuuksien sarja Agenda2030 painopisteistä. Yhteistyötä voisi tehdä myös tutkimuksen suuntaan, esim. VN-TEAS ja strateginen tutkimus.
 - Kestävän kehityksen näkökulman vahva integroiminen erityisesti tulevaisuusvaliokunnan työhön
 - Seuranta ja arviointi
 - Vuosittainen "kansakunnan tila" -keskustelu eduskunnassa
 - Valtiontalouden tarkastusviraston kytkeminen Agenda2030 toteutuksen seurantaan.
 - Eduskunnan virastona tekemä oma yhteiskuntasitoumus
- Lainsäädäntö
- Kestävän kehityksen lainsäädäntöä, joka ottaa huomioon myös tulevien sukupolvet tarpeet on säädetty mm. Virossa ja Walesissa. Selvitetään (TEAS-hankkeena?) mahdollisuudet tukea kestävän kehityksen tavoitteita lainsäädännön keinoin – joko päivitettävänä olevaan ja uuteen lainsäädäntöön integroiden tai erillislakina, samalla muiden maiden kokemuksista oppien. Selvityksessä on huomioitava, että mahdolliset lainsäädännölliset keinot ovat kannustavia, eivätkä ole ristiriidassa säädösten keventämiseen tähtäävän yleisen pyrkimyksen kanssa.
 - Kestävän kehityksen vaikutusarviointityökalun käyttöön ottaminen keskeisiin politiikka- ja lakialoitteisiin. Jo käyttöön otettua lainvalmistelun vaikutusarviointiprosessia kehitetään huomioimaan kestävän kehityksen tavoitteet nykyistä laajemmin. Esimerkiksi Belgiassa on käytössä checklist-työkalu, joka sisältää 21 kysymystä ja kattaa aiheita tasa-arvosta biodiversiteettiin. Vastaavan voisi suunnitella Suomeen kattamaan kestävän kehityksen agendan. (Huom. Suomen ympäristökeskus kehitti vastaavanlaisen vaikutustenarviointi-työkalun. Eräänlaista check-listaa testattiin mm. Kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelman vaikutustenarvioinnissa (Raportti: Kestävään kehitykseen liittyvien vaikutusten ennakoarviointi politiikansuunnittelussa ja päätöksenteossa).
 - Kestävän kehityksen periaatteisiin pohjautuva kehitysyhteistyölaki voisi edistää pyrkimystä vakiinnuttaa Suomen kehityspolitiikalle pysyvä pitkän aikavälin linjaus.
- Budjetointi
- Valtiontalouden pitkän aikavälin kestävyystarkastelun rinnalle pitkän aikavälin kestävän kehityksen tarkastelu
 - Ilmiöpohjaista (tavoitteisiin sidottua ja hallinnonaloista riippumatonta) budjetointimallia kokeillaan jossakin Agenda2030 toteutuksen näkökulmasta keskeisessä kysymyksessä. Suomessa otettiin vuonna 2015 käyttöön nk. strategisen hallitusohjelman malli, joka mahdollistaa julkisten voimavarojen kohdentamisen strategisesti ja tavoitelähtöisesti muutamiiin strategisesti valittuihin keskeisiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Tätä mallia voidaan kehittää kokeiluluontoisesti eteenpäin johonkin Agenda2030 tavoitteeseen kytkeytymen.
- Ajankohtaispolitiikka
- Kartoitetaan ajankohtaiset politiikka-asiat (ml. tulevat lakiesitykset), joissa Agenda2030 olisi mahdollista huomioida (esim. julkiset hankinnat syksyllä 2016) Kestävän kehityksen tarkastelu tulee tehdä jo valmisteluvaiheessa, eikä vasta siinä vaiheessa kun lakiesitys on valmis.

- Johtamisjärjestelmän kehittäminen: Integroidaan Agenda2030 toimintaohjelman tavoitteet ja seuranta osaksi ministeriöiden toimintaa ja vaikuttavuustavoitteita. Tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan osana mm. valtion talousarviota ja hallituksen vuosikertomusta. Kansliapäälliköt seuraavat tavoitteiden toteutumista. Tämä ehdotus pitäisi koordinoitusti sisällään kp-kokoukseen, tulosohjauksen, ministeriöiden johdonmukaisuus-työohjelmat, johdonmukaisuusverkoston?
 - Kansliapäällikkökokouksen tulisi ottaa Agenda2030 toteutuksen seuranta kokousagendalleen säännöllisesti. Lisäksi kansliapäällikkökokous tulisi kytkeä Agenda2030 toteutuksen koordinaatiomekanismiin.
 - Ministeriöiden johdonmukaisuus-työohjelmat. Ruotsissa jokaista ministeriötä on pyydetty laatimaan työohjelma kestävästä kehitystä tukevan politiikkajohdonmukaisuuden toteuttamiseksi linkittäen hallinnonalat tavoitteet useampaan Agenda2030 tavoitteisiin.
 - Johdonmukaisuusverkoston perustaminen hallinnon ja politiikan keskeisille toimijoille (vrt. aiempi valtioshteereiden johdonmukaisuusverkosto). Mandaattina olisi johdonmukaisuuskysymysten identifiointi ja työnjako. Johdonmukaisuusverkoston olisi esimerkiksi varmistettava, että kestävästä kehitystä nimellisesti toteuttavat politiikka-aloitteet pitävät sisällään keskeiset kestävä kehityksen peruseräatteen, eivätkä ole ristiriidassa muiden kestävä kehityksen tavoitteiden kanssa.
 - Yhtenäistä valtioneuvostoa koskeva selvitystyö (nk. Tiitisen ryhmä) voisi ottaa kestävä kehityksen toimintamallit yhdeksi eri hallinnonaloja läpileikkaavaksi esimerkki-caseksi.
 - Tulosohjauksella, jossa eri toimijoilla on riittävästi yhteisiä ja synergiaa edellyttäviä tavoitteita, on mahdollista viedä tavoitteita tehokkaasti käytäntöön ja lisätä politiikkajohdonmukaisuutta. Toisaalta pilkkomalla kestävä kehityksen tavoitteet pieniin toisistaan erillisiin vastuualueisiin voidaan myös toimia johdonmukaisuuden ja synergian tavoitteita vastaan.
 - Ministeriöiden johtamisjärjestelmien yhdenmukaistamisessa kestävä kehityksen tavoitteet integroidaan läpileikkaavasti ministeriöiden ohjausprosesseihin
- Alue- ja paikallistaso
 - Maakuntahallinnon hallintomallin kehittämisessä otetaan jo lähtökohtaisesti huomioon mekanismit, joilla kestävä kehityksen tavoitteet integroidaan hallinnon pääprosesseihin ja toimintamalleihin.
 - Kunnallishallinnossa on jo nyt useita kestävä kehityksen edelläkävijäkuntia, joiden parhaita, kestävä kehityksen tavoitteet integroivia hallintokäytäntöjä voitaisiin selvittää esim. TAES-hankkeena. Entä voisiko kaupunkikehittämistä lähestyä isosti juuri Agenda2030-teemana? Esimerkkeinä toimivat mm. innovatiiviset julkiset hankinnat, liikkumiseen ja uuteen yhteisöllisyyteen liittyvät kaupunkien innovaatioympäristöt, Helsinki Clean and Smart, Kalasatama tai Tampereen kokeilu ympäristöt. Myös olemassa olevia edelläkävijäverkostoja (esim. Hinkukunnat) tulee hyödyntää parhaiden käytäntöjen levittämisessä.
- Hallintoa läpileikkaavat politiikat
 - Valtion henkilöstö on Agenda2030 toteuttamisen keskeinen sidosryhmä. Kestävä kehityksen koulutus tulisi ottaa osaksi valtion virkamiesten koulutusohjelmaa, erityisesti välivirkamiesjohdolle suunnaten. Vastuullinen ja kestävä kehityksen tavoitteiden mukainen henkilöstöjohtaminen sitouttaa henkilöstöä kestävä

kehityksen tavoitteiden toteuttamiseen. Lisäksi valtion roolin kehittyminen ohjaavasta ja rahoittavasta tahosta yhä enemmän mahdollistavaan, kannustavaan, verkottavaan ja fasilitoivaan suuntaan edellyttää uudenlaisia kompetensseja, joiden kehittäminen tulisi huomioida osana valtion rekrytointipolitiikkaa ja henkilöstön kehittämissuunnitelmia. Kompetenssien kehittämistä ja eri hallinnonalojen yhteistoimintaa voidaan edistää myös esimerkiksi henkilöstökierrolla tai perustamalla valtioneuvoston kanslian alaisuuteen eri hallinnonalojen osaajia yhdistävä kestävä kehityksen hub.

- o Julkisten hankintojen systemaattisempi hyödyntäminen kestävä kehityksen tavoitteiden edistämisen välineenä. Erytisen tärkeää on pyrkiä välttämään osa-optimointia, jossa hankintojen vaikutuksia kestäväan kehitykseen tarkastellaan liian suppeasta näkökulmasta joko tavoitteiden osalta tai alueellisesti.

D. Sidosryhmien ja kansalaisten osallistumisen ja omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen ja aktivointi

Tausta ja lähestymistapa

Agenda 2030 ei ole pelkästään politiikan ja hallinnon asia, vaan kaikkien asia. Vahvan omistajuuden luominen kestäväälle kehitykselle edellyttää kulttuurinmuutosta, jossa sekä valtion, sidosryhmien että kansalaisten roolit uudistuvat. Valtion roolin tulee muuttua ohjaavasta ja rahoittavasta yhteiskunnan toimijoiden aktiivista ja omaehtoista toimintaa mahdollistavaksi, kannustavaksi ja fasilitoivaksi.

Sidosryhmien roolin tulee kehittyä kohti yhä omaehtoisempaa ja aktiivisempaa toimintaa. Lisäksi kansalaisten on voitava kokea kestävä kehitys omaksi asiakseen, johon he kokevat vaikuttamisen mahdollisuutta omassa arjessaan. Valtion rooli ei voi uudistua ilman, että sidosryhmien rooli uudistuu samanaikaisesti - ja päinvastoin. Siksi kyse on syvällisestä kulttuurinmuutoksesta. Samalla kun hallinnon puolelta kohdistetaan erityistoimia vaiheistettaviin painopistealueisiin, on tärkeää tarjota sidosryhmille ja kansalaisille kannustavia ja aktivoivia alustoja Agenda2030:n edistämiseksi kunkin sidosryhmän omien kestävä kehityksen visioidensa, tavoitteidensa, kiinnostuksen kohteidensa ja motivaatioidensa mukaisesti.

Kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumukseen kytkeytyvä sitoumustyökalu tarjoaa jo nyt eri organisaatioille ja aktiivisille kansalaisille mahdollisuuden tarttua kestävä kehityksen tavoitteisiin omaehtoisesti. Sitoumustyökalu on osoittautunut mielekkääksi tavaksi sitouttaa eri toimijoita kestävä kehityksen toteuttamiseen, mutta sen vaikuttavuuden potentiaalia on vielä runsaasti hyödyntämättä.

Sitoumustyökalun jatkokehittämisessä voitaisiin pohtia mm. miten samojen tavoitteiden eteen työskenteleviä toimijoita voisi verkottaa keskenään, tai miten työkalua voisi paremmin hyödyntää parhaiden käytäntöjen tunnistamisessa ja skaalaamisessa. Lisäksi kehittämishaaste on abstraktien ja osin kansalaisille etäisten tavoitteiden tuominen lähemmäs kansalaisia ja konkreettisemmaksi niin että tavalliset kansalaiset arjessaan löytävät kannustimia ja merkityksellisiä tapoja osallistua.

Suomen hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on kokeilukulttuurin käyttöön ottaminen ja sitä tukevan kokeilurahaston perustaminen. Perustettavana olevan kokeilurahaston kautta innovatiivisia toimijoita voitaisiin kannustaa tarttumaan myös moniin kestävä kehityksen haasteisiin. Monilla toimijoilla ja sidosryhmillä on lukuisia omia alustoja, joiden kautta edistää toimijoiden sitoutumista ja toimintaa kestävä kehityksen tavoitteiden eteen; hallinto voi mahdollistaa ja edistää näiden hyödyntämistä. Sidosryhmiä ja kansalaisia omaehtoiseen toimintaan aktivoivien uusien

alustojen kehittämisen sijaan hallinnon tulisikin pääasiassa pyrkiä tunnistamaa olemassa olevia Agenda2030 toteutukseen osallistumista mahdollistavia eri toimijoiden ylläpitämiä alustoja sekä edistämään niiden hyödyntämistä viestinnän keinoin.

Yhtenä haasteena abstraktien ja osin kansalaisille etäisten tavoitteiden tuominen lähemmäs kansalaisia ja konkreettisemmiksi, niin että tavalliset kansalaiset arjessaan löytävät kannustimia ja merkityksellisiä tapoja osallistua.

Agenda2030 toteutuksen tulee perustua laajapohjaiseen sidosryhmien ja kansalaisten osallistumiseen. Osallistuminen kestävän kehityksen politiikkaan on tähän asti tapahtunut varsin institutionaalisiin keinoin ja edustuksellisten toimikuntien kautta. Agenda2030 toteutuksessa on tärkeä laajentaa osallisuutta myös toimikunnan ulkopuolisiin sidosryhmiin sekä kansalaisiin. Agenda 2030 on ylisukupolvisesti tärkeä poliittinen ohjelma, joka koskee enemmän nuorempia ja tulevia sukupolvia kuin nyt päättävässä asemassa olevia. Siksi lapsia ja nuoria on tärkeä kuulla toimeenpanon suunnittelussa ja osallistaa heitä vahvasti myös ohjelman toimeenpanossa.

Haasteellisiksi yhteiskunnan ryhmiksi, joiden mukaan saamiseksi tarvitaan lisäponnisteluja, on identifioitu myös maahanmuuttajaryhmät sekä kunnat ja alueet. Myös kansanedustajien ja poliittisten puolueiden sitouttaminen on keskeistä.

Työryhmän tuottamat ehdotukset painoutuivat digitaalisiin ratkaisuihin, jotka eivät välttämättä tavoita kaikkia toimijoita ja kansalaisia. Toimintamalleja kehitettäessä on kuitenkin tärkeä verkkoalustojen ja nettikonsultaation lisäksi etsiä ja kehittää muitakin tapoja aktivoida sidosryhmiä.

Ehdotukset

- Osallistamissuunnitelman laadinta kansallisen Agenda2030 toteutuksen tueksi. Esimerkiksi:
 - o Digitalisaation hyödyntäminen jatkuvaluonteisen impulssien keräämiseksi sidosryhmiltä ja kansalaisilta esim. pulssimittauksen tai datalouhinnan keinoin.
 - o Lasten ja nuorten osallistamisessa voidaan hyödyntää avoinhallinto.fi -sivustolla hyväksi todettuja käytäntöjä. Lisäksi esimerkiksi Planin Lastenhallitus on globaaleihin kehityskysymyksiin ja lasten vaikuttamiseen erikoistunut ryhmä, jolle olisi erityisen luontevaa olla mukana Agenda 2030 toimeenpanon seurannassa ja tuomassa esiin lasten ääntä. Lastenhallituksen kuuleminen olisi siten luonteva osa toimien lapsivaikutusten arviointia.
 - o Nettikonsultaation laajempi hyödyntäminen esimerkiksi lakivalmisteluun liittyen.
- Aktivoivat alustat
 - o Kestävän kehityksen sitoumustyökalun (Sitoumus2050) vaikuttavuuden arviointi- ja kehittämishanke, jossa toteutetaan ulkopuolinen vaikuttavuuden arviointi sekä laaditaan kehittämissuunnitelma, jossa tarkastellaan mm. seuraavia asioita:
 - Kokeilukulttuuri
 - Parhaiden käytäntöjen esiin nostaminen
 - Vaikuttavuus erityisesti suhteessa Agenda2030 painopistealueisiin, esim. teemakuukausia markkinointiin tai teemakiihdyttämöt
 - Kansalaisten mukaan saaminen
 - Tekninen toimivuus
 - Kytkentä muihin lupaus- ja sitoumusproseihin
 - o Toimijoiden mahdollistavien aktivoivien kestävän kehityksen verkkotyökalujen kokoaminen kestavakehitys.fi -sivustolle

- Synergioiden luominen olemassa olevien sitoumus- ja lupausyökalujen kanssa (esim. ilmastolupaus, energia- ja materiaalitehokkuussopimukset)
- Kannustavat politiikat
 - Valtion omistajaohjauksessa on keväällä 2016 jo tehty linjaus, jossa valtio-omisteisia yrityksiä kannustetaan kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen tekemiseen. Hyödynnetään esimerkkiä aktiivisesti vastaavien suositusten.
 - "Nudging" -pohjaisten politiikkakeinojen kokeiluja kansalaisten kestävien valintojen kannustamiseksi.
 - Käyttäjälähtöisen palvelumuotoilun osaamisen vahvistaminen ja hyödyntäminen osana julkisten palvelujen kehittämistä.
 - Kannustavan verotuksen käyttöön otto houkuttelevien kuluttajavalintojen mahdollistamiseksi.

E. Yhteiskunnallinen dialogi, reflektio ja oppiminen

Tausta ja lähestymistapa

Agenda 2030 on universaali eli se on kaikkien, ei vain joidenkin asia. Viestintä on siksi keskeinen väline pyrittäessä niin politiikkakoherenssiin, omistajuuden luomiseen kuin resurssien mobilisointiin. Viestinnän tulee olla pitkäjänteistä, monipuolista ja perustua monitoimijamalliin. Agenda2030 viestintä on ymmärrettävä tiedonjakamisen sijaan laaja-alaisena yhteiskunnallisena dialogina. Moniarvoista dialogia tarvitaan sekä vahvistamaan sidosryhmien ja kansalaisten omistajuutta ja sitoutumista että tunnistamaan yhteiskunnan syvällisiä muutostarpeita.

Suomessa kestävän kehityksen toimikunta on keskeinen eri toimijoita sitouttavan yhteiskunnallisen dialogin areena kestävän kehityksen kysymyksissä. Toimikunnan työtapoja on vuonna 2016 kehitetty vuorovaikutteisempaan suuntaan kokoamalla toimikunnan jäseniä erilaisiin työpajoihin ja työryhmiin. Toimikunnan dialogista työskentelyotetta modernina vaikuttajafoorumina kehitetään edelleen. Vuonna 2016 dialogia on vahvistettu erityisesti kestävän kehityksen toimikunnan ja kehityspoliittisen toimikunnan sekä eduskunnan kesken. Toimikunnan kehittämä kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus on myös jo itsessään keskeinen yhteiskunnallisen dialogin väline. Laajapohjaisen toimikunnan hyväksymänä se edustaa sidosryhmien yhteistä sitoutumista ja omistajuutta kestävän kehityksen tavoitteisiin.

Kehityspoliittisen toimikunnan päätehtävänä puolestaan on seurata ja arvioida Suomen kansainvälisten kehityssitoumusten ja Suomen kehityspoliittisen linjauksen toteutumista. Lisäksi se edistää kehitysmaiden tilanteeseen vaikuttavaa päätöksentekoa eri politiikkalohkoilla kehitystavoitteiden mukaisesti ja tukee Agenda 2030:n ja sen tavoitteiden kansallista toimeenpanoa. Toimikunta edistää globaaleja kehityskysymyksiä koskevaa kokonaisvaltaista keskustelua Suomessa tuomalle yhteen eri sidosryhmiä yhteisten kehityspoliittisten päämäärien toteuttamiseksi. Toimikunta myös seuraa julkisten kehitysyhteistyömäärärahojen tasoa, kehitysyhteistyön ja -politiikan tuloksellisuutta sekä valvoo kehityspolitiikan jatkuvuutta.

Kestävän kehityksen indikaattorit muodostavat keskeisen pohjan Agenda2030:n sekä kansallisen kestävän kehityksen politiikan arvioinnille ja seurannalle. Indikaattoreiden ja niiden käytön kehittämisestä huolimatta indikaattorit yksin ovat riittämätön väline laajapohjaisen ymmärryksen muodostumiselle kestävän kehityksen kysymyksistä. Monia kestävän kehityksen tavoitteita on vaikea seurata yksinomaan valikoitujen indikaattorien perustella. Indikaattorit kertovat myös huonosti, miten eri tavoitteiden toteutus mahdollisesti kytkeytyy toisiinsa. Siksi Agenda2030

vaikuttava toteuttaminen edellyttää tietopohjan lisäksi monipuolisia yhteisen reflektoinnin ja oppimisen areenoita, joissa Agenda2030 toteutumista voidaan tarkastella hyödyntäen erilaisia tiedonlähteitä, kognitiivisia viitekehyksiä sekä taustoja.

Niin ikään Agenda2030 toteuttaminen edellyttää kriittisen ja monitieteisen tutkimuksen edistämistä. Esimerkiksi Kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli voisi yhteistyössä mm. ennakointiluotsin ja strategisen tutkimuksen neuvoston kanssa toimia tällaisen osallistavan ja monialaisen reflektiotyön fasilitaattorina.

Monien Agenda2030 tavoitteiden toteuttaminen vaatii syvällistä ja transformatiivista yhteiskunnallista muutosta, joka edellyttää totuttujen ajatusmallien kyseenalaistamista. Monissa Agenda2030 haasteissa on kyse systeemisestä muutoksesta, joka onnistuakseen edellyttää laajapohjaista ja kriittistä yhteiskunnallista tutkimusta ja dialogia. Riittävät panostukset kestävän tulevaisuuden tutkimukseen ja koulutukseen ovat edellytys pitkäjänteiselle kehittämiselle ja kestävän kehityksen tavoitteita korostavassa maailmassa menestymiselle.

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran isännöimän, ja kestävän kehityksen toimikunnan työtä sekä tukevan että haastavan kestävän kehityksen asiantuntijapaneelin yhtenä tehtävänä on yhteiskunnallisen keskustelun herättäminen kestävän kehityksen kysymyksissä. Kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli selvittää parhaillaan, miten tieteen tuki kestävän kehityksen politiikalle voitaisiin jatkossa parhaiten järjestää.

Lisäksi kestävän kehityksen tavoitteet voitaisiin ottaa kriittisen dialogin aiheeksi mm. kansallisen ennakointiverkoston ja strategisen tutkimuksen neuvoston toiminnassa sekä lukuisilla muilla sekä tieteellisillä että tieteen ja politiikan vuorovaikutukseen tähtäävillä foorumeilla. Kriittisen mutta rakentavan kansalaiskeskustelun mahdollistaminen on niin ikään tärkeää yhteiskunnallisten muutostarpeiden tunnistamiseksi.

Agenda2030 kansallisen suunnitelman vaikuttava toteuttaminen edellyttää säännöllistä reflektointia ja suunnitelman päivitystä. Olennaista on, että kansalliset reflektioprosessit kytketään toimeenpanon mekanismeihin.

Kansallisessa toimintasuunnitelmassa on tärkeä määrittää, miten kansallinen indikaattorityö, ennakointityö, kokeilutoiminta sekä valtioneuvoston tutkimus, ennakointi ja arviointihankkeilla voidaan tukea Agenda2030 seuranta ja päivittämistä.

Agenda2030 päivityssykliin vaikuttavat monien muiden yhteiskunnalliset prosessien aikataulut, kuten YK:n raportointiaikataulut, hallituskaudet, hallituksen tulevaisuusselontekojen sekä muun tiedonsaannin ja poliittisen päätöksenteon aikataulut.

Ehdotukset

- Viestintä
 - o Agenda2030 viestintäsuunnitelman laadinta huomioimaan mm.
 - Pääministerivetoinen lanseeraus vuoden 2017 alusta
 - Suomi 100-juhlavuoden viestintä
 - Sitoumuksentekijöiden verkoston keskinäisen vuorovaikutuksen lisääminen
 - Agenda2030 ja yhteiskuntasitoumuksen viestinnän suhteen kirkastaminen
 - Mahdollisuudet vahvistaa "prosessiviestinnän" ohella valittuja painopisteitä ja toteutettavaa vaiheistusta edistävää strategista viestintää

- Eri ministeriöiden viestinnän asiantuntijoista koottava väliaikainen viestintä-hub huolehtimaan Agenda2030 lanseerauksesta ja alkuvaiheen markkinoinnista
- Puolueiden vaaliohjelmien ja sitä kautta myös tulevien hallitusohjelmien valmistelun tueksi kaikille puolueille tarjotaan aktiivisesti ja tasapuolisesti mahdollisuuksia perehtyä kestävä kehityksen tavoitteisiin.
- Eduskunnan tietoisuuden vahvistaminen Agenda2030sta, esim. yksinkertaisia ohjeistuksia, näyttelyitä yms. eduskuntatiloihin; eduskunnan tietoisuuskysely; joka kuukausi top-5 sitoumusta esille (sitoumuksen tekeminen näkyvämmäksi kansanedustajille)
- Dialogifoorumit
 - Kestävä kehityksen toimikunnan työtavan uudistaminen aktiivinen jatkaminen: Kestävä kehityksen toimikunnan työtapoja on vuoden 2016 alusta lähtien kehitetty vuorovaikutteisemmaksi ja työmuotoja on monipuolistettu (mm. työpajat ja työryhmät). Kehittämistä vuorovaikutteisemmaksi vaikuttajafoorumiksi jatketaan.
 - Kestävä kehityksen sisällyttämien keskeisten dialogifoorumien agendaan. Sekä julkinen että yksityinen sektori ja kansalaisyhteiskunta ylläpitävät useita laajoja yhteiskunnallisia kysymyksiä käsitteleviä dialogisia foorumeja. Kestävä kehityksen sekä kokonaisuus että painopistealueet tulisi ottaa aktiiviseen ja säännölliseen keskusteluun näillä foorumeilla. Kansallisella tasolla kestävä kehityksen tematiikka on tärkeä sisällyttää osaksi mm. kansallisen ennakointiverkoston (esim. Foresight Friday), strategisen tutkimuksen neuvoston sekä talousneuvoston ohjelmaa.
- Tutkimuksen, tulevaisuustyön ja politiikan vuorovaikutus
 - Tutkimuksen tuen varmistaminen kestävä kehityksen politiikalle. Kestävä kehityksen asiantuntijapaneeli toteuttaa syksyllä 2016 valmistuvan benchmarkselvityksen tieteellisen tuen muodoista kestävä kehityksen politiikalle. Huomioidaan selvityksen tulokset Agenda2030 toimintasuunnitelman laadinnassa.
 - Yhteistyön ja dialogin vahvistaminen eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan kanssa
 - Käynnistetään dialogiprosessi kestävä kehityksen asiantuntijapaneelin, ennakointiluotsin sekä strategisen tutkimuksen neuvoston kesken.
 - Valmistellaan kansakunnan tila -julkaisu pohjustamaan keskeisiä vaaleja (EU-, eduskunta ja kuntavaalit) sekä niiden jälkeisiä hallitus- ym. ohjelmien valmistelua. Kestävä kehityksen näkökulma osaksi strategisen tutkimuksen neuvoston uudistumiskyky -teemaa.
- Valtioneuvoston kanslian politiikka-analyysiyksiköllä, jossa myös kestävä kehityksen pääsihteeristö sijaitsee, on keskeinen rooli ja mahdollisuus edesauttavat kestävä kehityksen näkökulman integroimista erilaisiin tiedon ja päätöksenteon vuorovaikutusprosesseihin. Kestävä kehityksen näkökulman integroiminen tulee varmistaa etenkin seuraavissa toiminnoissa:
 - Tulevaisuusselonteon tuottamisen tulevaisuuskuvien reflektointi suhteessa kestävä kehityksen päämääriin.
 - Säännöllinen TEAS-rahoitusvaraus Agenda2030 toteutusta palveleviin joustaviin selvitystarpeisiin.
 - Kestävä kehityksen näkökulman integrointi hallitusohjelman kokeilukulttuuriin liittyvään kehittämistoimintaan.

- o Talousneuvosto "tarkastelee kansakunnan menestymisen kannalta keskeisiä talous- ja yhteiskuntapoliittisia kysymyksiä". Agenda2030 kansallisen toimeenpanon keskeiset painopistealueet tulisi saattaa myös talousneuvoston keskusteluagendalle.

F. Yhteistyön ja resurssien mobilisointi

Tausta ja lähestymistapa

Julkisen talouden rahoitustilanne ei mahdollista merkittäviä uusia rahoitusmahdollisuuksia kestävä kehityksen politiikalle, vaan tarvittavia resursseja on pystytty mobilisoimaan eri puolilta hallintoa ja muuta yhteiskuntaa. On myös huomattava, että mitä paremmin kestävä kehitys pystytään integroimaan hallinnon ja politiikan pääprosesseihin, ja mitä paremmin toimintamalleja pystytään uudistamaan tässä raportissa kuvatulla tavalla, sitä vähemmän lisäresursseja tavoitteiden toteuttamiseksi tarvitaan.

Agenda2030:n ehdotettu toteutusmalli perustuu yhteiskunnan eri toimijoita – politiikkaa, hallintoa, yrityksiä, järjestöjä, kansalaisyhteiskuntaa, tutkimusta, kaupunkeja ja kuntia ym. - mukaan ottavaan, laajamittaiseen yhteistyöhön. Vaikuttava toimeenpano edellyttää siten sekä julkisten että yksityisten resurssien mobilisointia läpi yhteiskunnan. Näin ollen yhteistyön ja resurssien mobilisoinnin tulee koordinaation ja seurannan ohella olla Agenda2030 toimeenpanolle asetettävien koordinaatioelinten keskeisenä tehtävänä.

Yhtenä keskeisenä toimeenpanon onnistumisen kysymyksenä on A2030:n integrointi kansalliseen budjettisuunnitteluun, joka Suomessa on tällä hetkellä voimakkaasti siiloutunut eri hallinnonaloille. Hallituksen toimeenpanosuunnitelman pitäisi kyetä tunnistamaan sellaisia lyhyen ja kp-aikavälin tavoitteita jotka olisivat niin konkreettisia että ne voitaisiin huomioida eri hallinnonalojen budjettisuunnittelussa.

Samaan aikaan Agenda2030 toteutus edellyttää julkisella sektorilla hallinnonalarajat ylittävää joustavaa ilmiöpohjaista budjetointia erityisesti kulloinkin vaiheistuksessa olevalle painopistealueelle. Vastaavanlaista budjetointikäytäntöä toteutetaan jo strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden osalta, josta saatuja kokemuksia voitaneen hyödyntää myös Agenda2030 vaiheistuksen edellyttämässä budjetoinnissa.

Tässä raportissa ehdotetun toimintamallin toteuttaminen laajentaa sitä toteuttavien virkamiesten vastuualueita hallinnollisista ja koordinaatiotehtävistä yhä voimakkaammin kohti yhteiskunnallisen dialogin fasilitointia, kansalaisten osallistamista, sidosryhmäyhteistyön kehittämistä ja viestintää. Lisäksi ehdotettu uusi toimintamalli edellyttää erityisesti yhteistyöhön, verkostotyöhön, fasilitointiin ja viestintään liittyvien resurssien ja kompetenssien vahvistamista.

Agenda2030 toteutuksen myötä kestävä kehityksen pääsihteeristö tehtävät ovat lisääntyneet samaan aikaan kun käytettävissä olevat resurssit ovat vähentyneet. Kestävä kehityksen integroiminen hallinnon ja politiikan pääprosesseihin, resurssien mobilisointi, yhteiskunnallisten dialogiprosessien edistäminen jne. vaativat paljon yhteiskunnan eri toimijoiden parissa tapahtuvaa jalkatyötä.

Pääsihteeristön ohella kaikilta Agenda2030 toteutukseen osallistuvilta keskeisiltä asiantuntijoilta edellytetään moninäköläisyyttä ja kokonaisvaltaista näkemystä, jonka kehittymistä voidaan tukea esimerkiksi aktiivisen henkilöstökierron keinoin. Henkilöstöresurssien käyttö julkisessa hallinnossa tulee myös voida suunnitella joustavasti strategisten painopisteiden ja vaiheistuksen edellyttämien tarpeiden mukaan.

Resurssien mobilisoinnissa henkilöstöresurssien käyttö tulee voida suunnitella joustavasti vaiheistuksen edellyttämien tarpeiden mukaan. Erityisesti Agenda2030 kansallisen toteutuksen käynnistämisen edellyttämä viestintä edellyttää eri hallinnonalojen yhteistä viestinnän resursointia ja yhteistyötä.

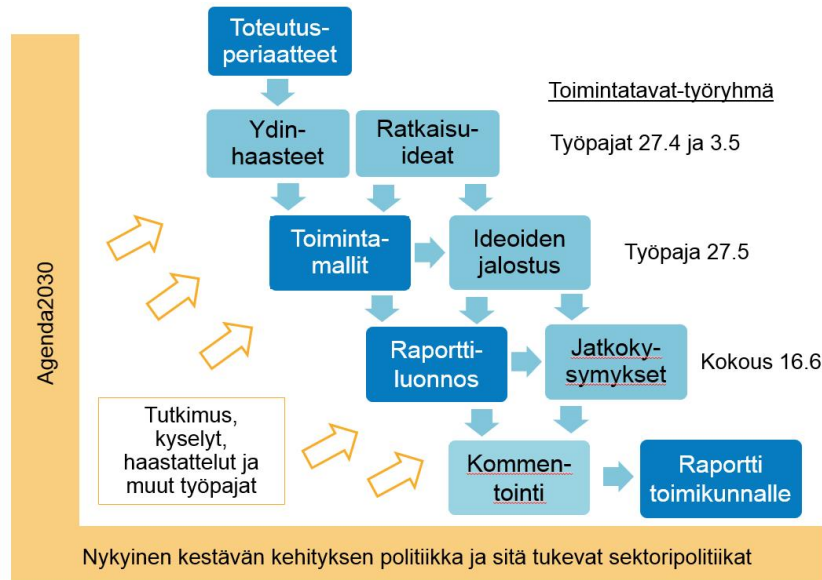
Agenda2030:n vaikuttava toimeenpano edellyttää myös yksityisen sektorin sekä kansalaisyhteiskunnan resurssien mobilisointia, jota voidaan tukea mm. viestinnällä, yhteistyöllä sekä julkisen sektorin, yksityisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan välisiä kumppanuuksia rakentamalla.

Ehdotukset

- Hallinnon yhteistyön ja resurssien mobilisointi
 - o Käynnistetään ilmiöpohjaisen budjetoinnin kokeilu jollakin Agenda2030 toteutuksen kansallisella painopistealueella. Budjetoinnissa varat sidotaan tavoitteiden toteuttamiseen hallinnonalojen sijaan.
 - o Määritellään kestävän kehityksen pääsihteeristön tehtävä tässä raportissa ehdotettua toimintamallia vastaavaksi. Resursoidaan pääsihteeristö vastaavasti. Vahvistetaan kestävän kehityksen pääsihteeristöä erityisesti sidosryhmäyhteistyön, viestinnän ja fasilitoinnin osaamisella.
 - o Osoitetaan eri hallinnonaloilta resursseja yhteiseen hub-muotoiseen kestävän kehityksen työhön. Hubit voivat olla määräaikaista ja pohjautua esimerkiksi vaiheistettaviin painopistealueisiin. Muodostetaan ensimmäinen määräaikainen hub eri ministeriöiden viestinnän asiantuntijoista tukemaan kansallisen toteutuksen käynnistämistä.
 - o Kestävän kehityksen toimikunnan ja kehityspoliittisen toimikunnan yhteistyön ja synergian vahvistaminen toimikuntien nykyisen toimikauden aikana ja toimikuntien yhdistäminen niiden nykyisen toimintakauden päätyttyä.
- Hallinnon ulkopuolisen yhteistyön ja resurssien mobilisointi
 - o Viestintä, viestintä, viestintä!
 - o Kehitetään kestävän kehityksen toimikuntaa entistä vahvemmin yhteistyön mobilisoinnin areenaksi.
 - o Hyödynnetään sitoumuksentekijöiden verkostoa aktiivisemmin edelläkävijäviestinnässä.
 - o Jakamistalouden ja joukkorahoituksen sekä uuden yhteisöllisyyden pohinan valjastaminen yhteistyön ja resurssien mobilisoimiseksi kestävän kehityksen toteutukseen.

Liite 1. Työprosessi ja työhön osallistuneet tahot

Työprosessi

Toimintamallit -työryhmä

Työtä on erityisesti tukenut ja raportissa esitettyjä toimintamalleja on ideoinut Agenda2030 toteutuksen toimintamallit -työryhmä, jonka jäsenet on koottu kaikki aiheesta kiinnostuneet vapaaehtoiset seuraavista tahoista:

- Kestävän kehityksen toimikuntaa ja pääsihteeristöä
- Kehityspoliittista toimikuntaa ja pääsihteeristöä
- Kestävän kehityksen koordinaatiosihteeristöä

Työryhmä on kokoontunut huhti-kesäkuussa 2016 yhteensä 4 kertaa. Työryhmän työskentelyyn ovat tänä aikana osallistuneet:

- Kaisu Anttonen, Tampereen kaupunki
- Pia Björkbacka, SAK
- Ilona Hatakka, SPR
- Marja Innanen, VNK
- Antti Joensuu, TEM
- Jussi Kanner, Kehys ry
- Riikka Kaukoranta, Väestöliitto
- Elina Korhonen, Väestöliitto
- Lauri Kurvonen, OAJ
- Teija Lahti-Nuuttila, TEKES
- Lauratuulia Lehtinen, VNK
- Elina Levola, Valo-Olympiakomitea
- Anna-Stiina Lundqvist, Kepa
- Sirkku Manninen, SLL
- Katja Matveinen, MMM
- Taina Nikula, YM
- Julia Ojanen, Plan International Suomi
- Leena Pentikäinen, TEM
- Hanna Sarkkinen, kansanedustaja (vas.)

- Sari Sironen, Kepa
- Marikki Stocchetti, KPT
- Hannu Vainonen, OKM
- Riina Vuorento, OKM

Muut lähteet

Työtä varten on koottu aineistoja ja ajatuksia toimintamallit-työryhmän ja kirjallisuuden lisäksi myös seuraavista lähteistä:

- Kyselyt
 - o Kestävän kehityksen toimikunnan jäsenille ja varajäsenille 2.2.2016 järjestetyn Kestävän kehityksen kohtaamo -työpajan tuotokset ja sitä edeltänyt ennakkokysely
 - o Kestävän kehityksen toimikunnan jäsenille ja varajäsenille lähetetty kysely sidosryhmien aloitteista Agenda2030 toimeenpanoon liittyen
- Työpajat ja seminaarit
 - o Törmäämön keskustelutilaisuus Agenda2030 toteutuksesta 20.5.2016
 - o Eduskunnassa järjestetty Poliittiset vaikuttajat kestävän kehityksen toteuttajina -tilaisuus 2.6.2016
 - o Agenda2030 seminaari 4.5
 - o Avain2030 -hankkeen asiantuntijatyöpaja
 - o Leadership under complexity -työpaja Sitrassa 21-22.6.2016
- Haastattelut
 - o VNK:n hallituksen strategiasihteeristön sekä politiikka-analyysiyksikön kaikkien asiantuntijatiimien haastattelut (talousneuvosto, ennakointi, kokeilut, tutkimus)
 - o Paula Lehtomäki, Markku Mantila, VNK
 - o Olli-Pekka Heinonen, Katju Holkeri, Markus Sovala, Virpi Einola-Pekkinen, VM
 - o Juha Leppänen, Demos Helsinki

Liite 2. Lähestymistavat tarjoavat ratkaisuja tunnistettuihin haasteisiin

	A. Jaetut visiot ja tavoitteet	B. Strateginen ja vaiheistettu toteutus	C. Integrointi politiikan ja hallinnon pääprosesseihin	D. Osallistaminen ja omaehtoisen toiminnan mahdollistaminen	E. Dialogi, reflektio ja oppiminen	F. Yhteistyön ja resurssien mobilisointi
Haasteet (läheisesti liittyvät periaatteet)						
Pitkäjänteisyys						
Politiikkajohdonmukaisuus (integrointi)						
Omistajuus ja sitoutuminen (yhdessä, mahdollistaminen)						
Synerginen toteutus eri tasoilla (monimuotoisuus)						
Tranformatiiviset muutokset (muutos, strategisuus)						
Sanoista tekoihin (toiminta, monimuotoisuus)						
Kriittinen ja moniarvoinen dialogi (dialogi, oppiminen, monimuotoisuus)						
Resurssien mobilisointi (mahdollistaminen)						
Indikaattorien haasteet (oppiminen)						